

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeustulkkierekisteristä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki oikeustulkkierekisteristä. Lailla pantaisiin täytäntöön oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi siltä osin kuin se koskee direktiivissä tarkoitettujen tarvittavan pätevyyden omaavien itsenäisten tulkkien rekisterin perustamista.

Oikeustulkkierekisterin tarkoituksena olisi edistää sellaisten oikeustulkkien saatavuutta, joilla on riittävän laadukas tulkkaustaito. Riittävän oikeustulkkauksien tason turvaamiseksi oikeustulkkierekisteriin merkitsemiseksi tulkilta edellytettäisiin joko oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittamista taikka soveltuvan korkeakoulututkinnon suorittamista ja lisäksi riittävän määrän oikeustulkkausopintojen suorittamista. Oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olisi lisäksi, että tulkki antaa kirjallisen vakuutuksen, jossa hän sitoutuu tulkin työtä koskevien lakien ja ammattieettisten säännösten noudattamiseen.

Rekisteriin merkitseminen olisi voimassa määräajan ja rekisteriin merkitsemisen uusiminen edellyttäisi oikeustulkkauksien ylläpitämistä. Tulkki voitaisiin poistaa oikeustulkkierekisteristä, jos hänet olisi tuomioistuimen tuomiolla todettu syylliseksi rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimissaan tai muutoin toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkinä.

Oikeustulkkierekisteriin merkitsemisestä ja rekisterimerkinnän poistamisesta päättäisi Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkkierekisterilautakunta, jonka Opetushallitus nimittäisi enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2016.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	3
1 JOHDANTO.....	3
2 NYKYTILA.....	3
2.1 Kääntämistä ja tulkkausta koskeva lainsäädäntö ja käytäntö.....	3
<i>Oikeudellisen kääntämisen ja oikeustulkkauksen käsitteet</i>	3
<i>Kielilainsäädäntö</i>	4
<i>Kääntäminen ja tulkkaus rikosprosessissa</i>	4
<i>Kääntäminen ja tulkkaus yleisissä tuomioistuimissa muissa kuin rikosasioissa</i>	6
<i>Kääntäminen ja tulkkaus hallintolaisissa ja hallintolainkäyttölaissa</i>	6
2.2 Tulkit ja kääntäjät.....	7
<i>Kääntäjää ja tulkkia koskevat säännökset</i>	7
<i>Tulkkien ja kääntäjien koulutus</i>	9
<i>Auktorisoidut kääntäjät</i>	12
<i>Kääntäjien ja tulkkien saatavuus</i>	13
2.3 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	13
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	15
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	17
5 ASIAN VALMISTELU.....	19
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	21
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	22
1 LAKIEHDOTUKSEN PERUSTELUT.....	22
2 TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET.....	29
3 VOIMAANTULO.....	30
4 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	30
LAKIEHDOTUS.....	34
Laki oikeustulkkiprosessista.....	34

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä, jäljempänä tulkkausdirektiivi tai direktiivi, on annettu 20 päivänä lokakuuta 2010. Direktiivin tavoitteena on parantaa sellaisten rikoksista epäiltyjen ja syytettyjen asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä, jotka eivät ymmärrä tai puhu menettelyssä käytettävää kieltä. Direktiivillä määritetään oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin koskevat vähimmäisvaatimukset, joita on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä. Tulkkausdirektiivin tarkoituksena on varmistaa epäiltyjen ja syytettyjen oikeus saada tulkkausta ja käännöksiä rikosoikeudellisissa menettelyissä, jotta varmistetaan heidän oikeutensa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Eduskunta on 22 päivänä lokakuuta 2013 hyväksynyt hallituksen esitykseen HE 63/2013 vp sisältyneet lakiehdotukset oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain, esitutkintalain, pakkokeinolain, sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain, rangaistusmääräysmenettelystä annetun lain, rikesakkomenettelystä annetun lain sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta, joilla tulkkausdirektiivi on pantu täytäntöön.

Tulkkausdirektiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava konkreettisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että tarjotun tulkkauksen ja toimitettujen käännösten laatu vastaa 2 artiklan 8 kohdassa ja 3 artiklan 9 kohdassa edellytettyä tasoa. Mainituissa direktiivin kohdissa edellytetään, että tarjottava tulkkaus ja käännökset ovat riittävän laadukkaita, jotta niiden avulla voidaan turvata menettelyn oikeudenmukaisuus erityisesti varmistamalla, että epäilty tai syytetty tuntee häntä vastaan vireillä olevan asian ja kykenee käyttämään oikeuttaan puolustukseen. Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan mukaan tulkkauksen ja kääntämisen laadun ja tehokkaan saatavuuden edistämiseksi jäsenvaltioiden on pyrittävä perustamaan tarvittavan pätevyyden omaavien itsenäisten kääntäjien ja tulkkien rekisteri tai rekisterit. Kun tällainen rekisteri tai tällaiset rekisterit on perustettu, ne on tarvittaessa asetettava oikeusavustajien ja toimivaltaisten viranomaisten saataville.

2 Nykytila

2.1 Kääntämistä ja tulkkausta koskeva lainsäädäntö ja käytäntö

Oikeudellisen kääntämisen ja oikeustulkkauksen käsitteet

Oikeudellisen kääntämisen käsite ei ole vakiintunut, mutta sinä voidaan pitää ainakin rikos-, riita-, hakemus- ja eräissä hallinto-asioissa laadittavien ja esitettävien asiakirjojen kääntämistä. Oikeustulkkaus tarkoittaa ainakin edellä mainituissa asioissa tapahtuvaa puhutuilla kielillä, viittomakielellä tai erilaisilla kielen sisäisillä tulkkausmenetelmillä toteutettavaa tulkkausta. Kielensisäisiä tulkkausmenetelmiä ovat mm. viittotu puhe, kirjoitustulkkaus sekä tulkkaus puhetta tukevilla ja korvaavilla kommunikointikeinoilla. Tavallisimpia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja ovat tukiviittomat, blisskieli, eleet ja ilmeet, erilaiset kuvat ja graafiset merkkijärjestelmät, kuten PCS ja piktogrammit sekä kirjoittaminen.

Oikeustulkilla on oltava kaksi aktiivista työkieltä, joiden välillä hän tulkkaa: oikeustulkki kääntää suullisesti eli tulkkaa tilanteen osapuolten puheenvuoroja molempiin suuntiin yleensä joko konsekutiivisesti eli peräkkäistulkkauksena tai simultaanisesti eli samanaikaistulkkauksena. Toinen työkielistä voi olla myös viittomakieli. Oikeustulkki voi käyttää tulkatessaan

myös edellä mainittuja kielensisäisiä tulkkausmenetelmiä. Oikeustulkkaukseen kuuluu myös prima vista -tulkkaus, jossa toisella työkielellä kirjoitettu asiakirja käännetään suullisesti tai viitottuna toiselle työkielelle. Esitutkintalaissa (805/2011) ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) prima vista -tulkkausta kutsutaan suulliseksi kääntämiseksi. Tulkkaus voi tapahtua lähi- tai etätulkkauksena.

Kielilainsäädäntö

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Kielilain (423/2003) tarkoituksena on turvata perustuslaissa (731/1999) säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia. Kielilain 10 §:n mukaan valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Viranomaisen on lisäksi järjestettävä asiassa kuultavalle mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Yksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa käytetään kunnan kieltä, jollei viranomainen pyynnöstä toisin päätä tai jollei muulla laissa toisin säädetä. Jokaisella on kuitenkin oikeus käyttää omaa kieltään ja tulla kuulluksi omalla kielellään viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta. Kielilaki on yleislaki, jota sovelletaan tuomioistuimissa ja muissa valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa, itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan vi-rastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa (viranomainen), jollei erikseen toisin säädetä.

Saamen kielilaissa (1086/2003) säädetään saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia. Saamelaisella on oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää saamen kielilaissa tarkoitettua viranomaisessa saamen kieltä.

Eduskunta on hyväksynyt 1 päivänä toukokuuta 2015 voimaan tulleen viittomakielilain (359/2015). Laki on suppea yleislaki ja aineelliset säännökset viittomakieltä käyttävien kielellisistä oikeuksista sisältyvät edelleen eri hallinnonalojen lainsäädäntöön.

Kääntämisestä ja tulkkauksesta sekä oikeudesta käyttää omaa kieltä viranomaisessa säädetään kielilain ja saamen kielilain lisäksi erityislainsäädännössä muun muassa esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä käytettävästä kielestä esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä koskevassa lainsäädännössä, hallintoasioiden osalta hallintolaissa (434/2003) sekä hallintolainkäytön osalta hallintolainkäyttölaissa (586/1996).

Kääntäminen ja tulkkaus rikosprosessissa

Yksi yleisimmistä oikeustulkkausta ja oikeudellista kääntämistä edellyttävistä asiaryhmistä ovat rikosasiat. Rikoksesta epäillyn kielellisistä oikeuksista esitutkinnassa säädetään esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 12 ja 13 §:ssä. Esitutkintaviranomaisia ovat esitutkintalain mukaan poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos sekä rajoitetusti myös puolustusvoimat.

Esitutkintalain 4 luvun 12 §:n 2 momentin mukaan esitutkinnassa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kielilain (423/2003) 10 §:ssä säädetyllä tavalla. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava tulkkauksesta tai valtion kustannuksella hankittava tulkki silloin, kun viranomaisen ei ole käytettävä sen kanssa asioivan henkilön kieltä. Esitutkintalain 4 luvun 12 §:n 4 momentin mukaan muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä on oikeus esitutkinnassa käyttää kieltä, jota hän ymmärtää ja osaa puhua riittävästi, sekä viittomakielisellä oikeus käyttää viittomakieltä.

Esitutkintaviranomaisen on selvitettävä, tarvitseeko asianosainen tulkkausta ja huolehdittava siitä, että asianosainen saa tarvitsemansa tulkkauksen. Tulkkaus on 4 luvun 12 §:n 2 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa järjestettävä myös silloin, kun se on kuultavan aisti- tai puhevian takia tarpeen. Esitutkintaviranomaisen on joko huolehdittava tulkkauksesta itse tai järjestettävä tulkki valtion kustannuksella.

Esitutkintalain 4 luvun 13 §:ssä säädetään asiakirjan kääntämisestä. Asian kannalta olennainen esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja tai sen osa on käännettävä kohtuullisessa ajassa kirjallisesti 12 §:ssä tarkoitettulle asianosaisen käyttämälle kielelle, jos kääntäminen on tarpeen asianosaisen oikeuden valvomiseksi. Asianosaiselle voidaan 1 momentissa säädetystä poiketen kääntää suullisesti olennainen asiakirja tai sen osa tai yhteenveto asiakirjasta, jollei asianosaisen oikeusturva edellytä asiakirjan kääntämistä kirjallisesti. Esitutkintaviranomaisen on huolehdittava siitä, että asianosainen saa riittävät tiedot oikeudestaan asiakirjan käännökseen ja tarvittaessa varmistettava, haluaako asianosainen tässä pykälässä tarkoitettu asiakirjasta käännökseen. Asianosaiselle voidaan jättää antamatta käänнос asiakirjasta, jos asianosainen luopuu oikeudestaan käännökseen. Pykälässä tarkoitettu kääntäminen tapahtuu valtion kustannuksella, jollei esitutkintaviranomainen itse huolehdi kääntämisestä. Velvollisuus kääntää esitutkinta-aineistoon kuuluva asiakirja tai sen osa asianosaisen käyttämälle kielelle on lain esitöiden mukaan tapauskohtaista ja yleensä asianosaisen oikeusturvan toteutumisen kannalta olennaiset tiedot asiakirjoista ovat saatavissa tulkkauksen (eli ns. suullisen kääntämisen) avulla.

Rikoksesta epäillyn oikeudesta saada käänнос pakkokeinoasiassa annetusta päätöksestä säädetään pidättämisen osalta pakkokeinolain (806/2011) 2 luvun 16 §:ssä ja vangitsemisen osalta 3 luvun 21 §:ssä. Säännösten mukaan epäillyllä on oikeus saada kohtuullisessa ajassa kirjallinen käänнос pidättämistä tai vangitsemista koskevasta päätöksestä esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 12 §:ssä tarkoitettulle epäillyn käyttämälle kielelle. Epäillylle voidaan kääntää suullisesti pidättämistä koskeva päätös tai vangitsemispäätös tai yhteenveto päätöksestä, jollei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen kääntämistä kirjallisesti. Pidättämistä koskevan päätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi, mitä esitutkintalain 4 luvun 13 §:ssä säädetään olennaisen esitutkinta-aineistoon kuuluvan asiakirjan kääntämisestä. Vangitsemispäätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 6 a luvussa säädetään asiakirjan kääntämisestä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/13/EU tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä vahvistetaan säännöt epäiltyjen ja syytettyjen oikeudesta saada rikosoikeudellisissa menettelyissä tietoja heidän oikeuksistaan, muun muassa oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin. Direktiivin täytäntöönpanemiseksi hallitus on 28 päivänä toukokuuta 2014 antanut esityksen eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 71/2014 vp). Eduskunta on hyväksynyt ehdotukseen sisältyvät lakiehdotukset ja lait ovat tulleet voimaan 1 päivänä joulukuuta 2014.

Rikosoikeudenkäynnissä vastaajana olevan kielellisistä oikeuksista säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvussa. Luvun 2 §:n 3 momentin mukaan muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä vastaajalla tai asianomistajalla syyttäjän ajamassa rikosasiassa on oikeus maksuttomaan tulkkaukseen rikosasian käsittelyssä. Tuomioistuimen on viran puolesta huolehdittava siitä, että vastaaja tai asianomistaja saa tarvitsemansa tulkkauksen. Saman pykälän 4 momentin mukaan tuomioistuimen on huolehdittava tulkkauksen järjestämisestä myös silloin, kun asianosainen on viittomakielinen tai tulkkaus on asianosaisen aisti- tai puhevian takia tarpeen. Lain 6 a luvun 3 §:n 1 momentin mukaan muulle kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkieliselle vastaajalle on annettava kohtuullisessa ajassa maksuton kirjallinen käänнос haastehakemuksesta ja tuomiosta häntä koskevilta osin. Vastaajalle on annettava

kohtuullisessa ajassa maksuton kirjallinen käännös myös rikosasiassa tehtävästä päätöksestä ja muusta olennaisesta asiakirjasta tai sen osasta, jos käännös on tarpeen vastaajan oikeuden valvomiseksi.

Asianomistajalle syyttäjän ajamassa rikosasiassa on annettava pyynnöstä kohtuullisessa ajassa maksuton kirjallinen käännös tuomiosta häntä koskevilta osin sekä käännös rikosasiassa tehtävästä päätöksestä tai sen osasta, jos käännös päätöksestä on tarpeen asianomistajan oikeuden valvomiseksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan vastaajalle tai asianomistajalle voidaan 1 momentissa säädetystä poiketen kääntää suullisesti haastehakemus, tuomio tai muu olennainen asiakirja taikka asiakirjan osa tai yhteenvedo asiakirjasta, jollei asianosaisen oikeusturva edellytä asiakirjan kääntämistä kirjallisesti. Tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että vastaaja saa riittävät tiedot oikeudestaan asiakirjan käännökseen ja tarvittaessa varmistettava, haluaako vastaaja tässä pykälässä tarkoitettusta asiakirjasta käännöksen. Vastaajalle voidaan jättää antamatta käännös asiakirjasta, jos vastaaja luopuu oikeudestaan käännökseen.

Kääntäminen ja tulkkaus yleisissä tuomioistuimissa muissa kuin rikosasioissa

Muiden kuin rikosasioiden osalta kääntämisestä ja tulkkauksesta yleisissä tuomioistuimissa säädetään oikeudenkäymiskaarissa (4/1734). Sen 4 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisen asianosaisen, joka haluaa tulkkausta tai käännöksen, on huolehdittava tästä itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuin asian laadun huomioiden ottaen toisin määrää. Tuomioistuimen on kuitenkin huolehdittava siitä, että muiden pohjoismaiden kansalaiset saavat sen käsiteltävissä asioissa tarvitsemansa tulkkaus- ja käännösavun.

Kääntäminen ja tulkkaus hallintolaissa ja hallintolainkäyttölaissa

Hallintolakia (434/2003) sovelletaan hallintoasioiden käsittelyyn valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa ja itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan vi-rastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa sekä valtion liikelaitoksissa, julkisoikeudellisissa yhdistyksissä sekä yksityisissä niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä.

Hallintolain 26 §:ssä säädetään tulkitsemisesta ja kääntämisestä hallintolain soveltamisalaan kuuluvissa asioissa. Säännöksen mukaan viranomaisen on järjestettävä tulkitseminen ja kääntäminen asiassa, joka voi tulla vireille viranomaisen aloitteesta, jos 1) romani- tai viittomakiel-tä taikka muuta kieltä käyttävä asianosainen ei osaa viranomaisessa käytettävää suomen tai ruotsin kieltä; tai 2) asianosainen ei vammaisuuden tai sairauden perusteella voi tulla ymmär-retyksi. Asia voidaan tulkita tai kääntää sellaiselle kielelle, jota asianosaisen voidaan todeta asian laatuun nähden riittävästi ymmärtävän. Hallintolain mukaan viranomainen on siten vel-vollinen järjestämään tulkitsemisen ja kääntämisen sellaisissa asioissa, jotka voivat tulla vi-reille viranomaisen aloitteesta. Viranomaisen aloitteesta vireille tulevia asioita ovat esimerkik-ki tahdosta riippumattomaan psykiatriseen sairaalahoitoon määrääminen tai etuuksien ta-kaisinperintää koskevat asiat. Asian selvittämiseksi tai asianosaisen oikeuksien turvaamiseksi viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin edellä tarkoite-tussa asiassa.

Hallintolainkäyttökäytäntöä (586/1996) sovelletaan lainkäyttöön yleisissä hallintotuomioistuimis-sa. Lakia sovelletaan myös, kun hallintoasiassa tehtyyn päätökseen haetaan muutosta valitta-malla tai ylimääräisellä muutoksenhakukeinolla hallintoviranomaiselta tai muutoksenhakuasi-ointa käsittelemään perustetulta lautakunnalta tai muulta tähän rinnastettavalta erityiseltä viran-omaiselta.

Hallintolainkäyttölain 77 §:ssä säädetään tulkitsemisesta ja kääntämisestä. Säännöksen mukaan viranomaisen on huolehdittava tulkitsemisesta ja kääntämisestä, jos henkilö ei osaa viranomaisessa kielilain mukaan käytettävää suomen tai ruotsin kieltä taikka aisti- tai puhevian vuoksi ei voi tulla ymmärretyksi ja 1) asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa sitä käsitelleen viranomaisen on tullut huolehtia tulkitsemisesta tai kääntämisestä hallintolain 26 §:n 1 momentin tai muun säännöksen nojalla; 2) lainkäyttöasiaa käsittelevä viranomainen toimii ensi asteena asiassa, joka on tullut vireille viranomaisen aloitteesta; tai 3) henkilöä kuullaan suullisesti. Erityisestä syystä viranomainen voi huolehtia tulkitsemisesta ja kääntämisestä muussakin kuin edellä tarkoitetussa tapauksessa.

2.2 Tulkit ja kääntäjät

Kääntäjää ja tulkkia koskevat säännökset

Hallintolain ja hallintolainkäyttölain mukaan tulkkina tai kääntäjänä ei saa käyttää henkilöä, joka on sellaisessa suhteessa asianosaiseen tai asiaan, että hänen luotettavuutensa voi tästä syystä vaarantua. Mainittuihin lakeihin ei ole otettu tulkin kelpoisuutta koskevia säännöksiä, mutta lakien esitöiden mukaan viranomaisen tehtävänä on todeta, että tulkki tai kääntäjä hallitsee tehtävänsä riittävän hyvin (HE 217/1995 vp ja HE 72/2002). Estettä ei esitöiden mukaan ole sille, että tulkitsijana tai kääntäjänä on asian käsittelevä. Tämä ei saa kuitenkaan merkitä asianosaisen sellaista avustamista, joka aiheuttaisi virkamiehen esteellisyyden. Jos viranomaisessa ei ole tulkiksi tai kääntäjäksi kykenevää henkilöä, viranomaisen tulee hankkia muu henkilö siihen tehtävään.

Säännökset rikosprosessissa käytettävien tulkkien ja kääntäjien kelpoisuudesta on otettu esitutkintalakiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin tulkkausdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä. Säännöksissä tulkkien ja kääntäjien kelpoisuudesta ei ole asetettu koulutukseen liittyviä edellytyksiä, vaan säännösten mukaan tulkkina saa toimia rehellinen ja muuten tehtävään sopiva henkilö, jolla on tehtävän edellyttämät taidot. Tulkkausdirektiivin täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen (HE 63/2013 vp) mukaan tulkin ja kääntäjän sopivuutta arvioitaessa tulee ottaa huomioon tulkin ja kääntäjän koulutus, kokemus sekä tehtävän laatu. Tulkillä ja kääntäjällä tulee olla tehtävän edellyttämä riittävä kielitaito. Yleisen kielitaidon lisäksi edellytetään asian laatuun nähden riittävää oikeudellisen terminologian tuntemusta. Tulkin osalta tehtävän edellyttämällä taidolla tarkoitetaan myös tulkkaustehtävän vaatimaa tulkkaustaitoa. Tulkin on pystyttävä välittämään viesti muuttumattomana kieleltä toiselle. Tulkin on tulkkaustehtävää hoitaessaan oltava puolueeton ja neutraali. Tulkin tulee olla sitä ammattitaitoisempi, mitä vaativammasta tehtävästä on kyse. Esitutkintaviranomaisen tai tuomioistuimen tulee hallituksen esityksen mukaan ensisijaisesti määrätä tulkiksi pätevä ammattitulkki. Tulkiksi voidaan kuitenkin määrätä myös muu tehtävään sopiva ja kykenevä henkilö, jos esimerkiksi kielen harvinaisuudesta tai asian kiireellisyydestä johtuen pätevää ammattitulkkia ei olisi saatavilla. Käännöksen laadun turvaamiseksi esitutkintaviranomaisen ja tuomioistuimen tulee ensisijaisesti määrätä kääntäjäksi auktorisoitu kääntäjä. Jos auktorisoitua kääntäjää ei ole saatavilla, tuomioistuin voi määrätä kääntäjäksi muun tehtävään sopivan ja kykenevän henkilön. Esitutkintaviranomaisen tai tuomioistuimen on määrättävä tehtävään uusi tulkki tai kääntäjä, jos asianosaisen oikeusturva sitä edellyttää. Esitutkintaviranomainen voi määrätä tehtävään uuden tulkin tai kääntäjän myös muusta painavasta syystä.

Tulkin ja kääntäjän sopivuutta arvioitaessa tulee tulkkausdirektiivin täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen mukaan kiinnittää huomiota myös siihen, onko tulkki tai kääntäjä asiaan tai asianosaiseen sellaisessa suhteessa, joka voi vaikuttaa hänen puolueettomuuteensa. Lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja esitutkintalakiin ei kuitenkaan ole otettu säännöksiä tulkin tai kääntäjän esteellisyydestä. Tulkiksi tai kääntäjäksi tulee yleensä määrätä henkilö,

jonka puolueettomuutta ei ole syytä epäillä. Myös muun henkilön käyttäminen tulkkina tai kääntäjänä on kuitenkin mahdollista, esimerkiksi kiiretilanteessa, jossa esteetöntä harvinaisen kielen tulkkia tai kääntäjää ei ole saatavilla.

Tulkkausdirektiivin 5 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tulkkien ja kääntäjien edellytetään noudattavan direktiivin mukaisesti tarjottavassa tulkkaus- ja toimitettavissa käännöksissä luottamuksellisuutta. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 23 §:n nojalla tulkeilla ja kääntäjillä on vaitiolovelvollisuus tulkkaus- tai käännöstehtävää hoitaessaan saamistaan salassa pidettävistä tiedoista. Pykälän 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt. Pykälän 2 momentin mukaan mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii viranomaisessa taikka viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen perusteella annetusta luvasta muuta johdu. Vaitiolovelvollisuus on myös sillä, jolle viranomaisen on ilmoittanut julkisuus- tai salassapito-olettaman sisältävän salassapitosäännöksen osoittamissa rajoissa tietoja, jotka ovat yleisöltä salassa pidettäviä.

Tulkkausdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a lukuun lisättiin säännös, jonka mukaan tulkkiin sovelletaan mitä oikeudenkäymiskaareissa säädetään oikeudenkäyntiavustajan salassapitovelvollisuudesta ja velvollisuudesta kieltäytyä todistamasta. Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntiavustaja ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle uskomaa yksityistä tai perheen salaisuutta tai muuta sellaista luottamuksellista seikkaa, josta hän tehtävässään on saanut tiedon.

Hallintolain 13 §:n 3 momentin mukaan asian käsittelyssä käytettävää tulkkia ja kääntäjää koskee mitä asiamiehen ja avustajan salassapitovelvollisuudesta säädetään. Hallintolain 13 §:n 1 ja 2 momentin mukaan asiamies tai avustaja ei saa luvattomasti ilmaista päämiehen hänelle asian hoitamista varten uskomaa luottamuksellista tietoa. Asiamiehen tai avustajan tehtävänsä hoitamista varten muutoin saamia tietoja koskevaan salassapitovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon sovelletaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia silloinkin, kun tietoja on saatu muulta kuin asiaa käsittelevältä viranomaiselta.

Rikoslain 38 luvun 1 §:ssä säädetään salassapitorikoksesta. Lainkohdan mukaan joka laissa tai asetuksessa säädetyn taikka viranomaisen lain nojalla erikseen määräämän salassapitovelvollisuuden vastaisesti: 1) paljastaa salassa pidettävän seikan, josta hän on asemassaan, toimessaan tai tehtävää suorittaessaan saanut tiedon; taikka 2) käyttää tällaista salaisuutta omaksi tai toisen hyödyksi, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 40 luvun 5 §:n mukaan, salassapitorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Rikoslain 38 luvun 2 §:ssä säädetään salassapitorikkomuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan jos salassapitorikos, huomioon ottaen teon merkitys yksityisyyden tai luottamuksellisuuden suojan kannalta taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentehtäjä on tuomittava salassapitorikkomuksesta sakkoon. Salassapitorikkomuksesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan myös se, joka on syyllistynyt sellaiseen 1 §:ssä tarkoitettuun salassapitovelvollisuuden rikkomiseen, joka on erikseen säädetty salassapitorikkomuksena rangaistavaksi.

Tulkkien ja kääntäjien koulutus

Suomessa tulkin ja kääntäjän opintoja on mahdollista suorittaa sekä korkea-asteen että toisen asteen opintoina.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alaisessa koulutusjärjestelmässä ammatilliseen koulutukseen kuuluvat ammatillinen perus- ja lisäkoulutus. Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa joko ammatillisissa oppilaitoksissa tutkintoon johtavana koulutuksena, oppisopimuskoulutuksena tai ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomana näyttötutkintona. Ammatillisena lisäkoulutuksena voi suorittaa näyttötutkintoina ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Näyttötutkintona suoritettavista ammatillisista tutkinnoista säädetään ammatillisesta aikuis-koulutuksesta annetussa laissa (631/1998). Näyttötutkinto suoritetaan osoittamalla tutkinnon perusteissa edellytetty ammattitaito ensisijaisesti aidoissa työelämän tuotanto- ja palvelutilanteissa. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 12 a §:n mukaan ammatillisessa perustutkinnossa osoitetaan laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä osa-alueella. Ammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on perustutkintoa syvempää tai kohdistuu rajatumpiin työtehtäviin. Erikoisammattitutkinnossa osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattiosaamista, joka on syvällistä ammatin hallintaa tai monialaista osaamista. Näyttötutkinnon suorittaminen ei ole sidottu ammattitaidon hankkimistapaan. Näyttötutkinnot ovat ensisijaisesti jo työkokemukselta omaaville tai työelämässä toimiville henkilöille tarkoitettu ammattitaidon osoittamisen väylä ja mahdollisuus osoittaa työelämän tehtäväkokonaisuuksien hallinta tutkintotilaisuuksissa. Ennen näyttötutkinnon suorittamista on mahdollista osallistua näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen.

Asioimistulkin ammattitutkinto on näyttötutkintona suoritettava ammatillinen tutkinto. Asioimistulkin ammattitutkinto muodostuu kolmesta tutkinnon osasta. Tutkinnon osat ovat tulkin toimintavalmiudet, työkielten hallinta ja tulkkaustaito. Tutkinto on valmis, kun kaikki kolme osaa on suoritettu hyväksyttävästi. Tutkinnon perusteiden mukaan asioimistulkki hallitsee kaksi työkieltä, joista toinen on suomi tai ruotsi. Tutkinnon suorittajan tulee tuottaa A-työkieltä kaikkinen vivahteineen ja sävyineen virheettömästi ja siten, että sitä on helppo ymmärtää. Tutkinnon suorittajan tulee tuottaa B-työkieltä siten, että hän hallitsee peruskieliopin ja -sanaston, tekee eron virallisen ja epävirallisen kielimuodon välillä, esittää asiat yhtenäisenä kokonaisuutena sekä tuottaa tekstiä, josta viesti välittyy vaivatta. Kirjallisen kielitaidon ohella tutkinnon suorittaja osoittaa työkielialueidensa kulttuuri- ja yhteiskuntatietouden tuntemuksen. Tutkinnon perusteiden mukaan asioimistulkin ammattitutkinnon suorittaja muun muassa tuntee pääpiirteissään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän ja sen toimintaperiaatteet, poliisi- ja oikeuslaitoksen palvelujärjestelmän ja sen toimintaperiaatteet, pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän sekä koulutus- ja sivistystoimen toimintaperiaatteet. Lisäksi tutkinnon suorittaja hallitsee yleisen yhteiskuntatietouden, asioimistulkkausalan keskeisten alojen perustietouden ja vallitsevat käytännöt. Käytännössä asioimistulkkaus on tyypillisimmillään tulkkausta maahanmuuttajan ja suomalaisen viranomaisen välillä. Vuosina 1998—2013 on suoritettu yhteensä 367 asioimistulkin ammattitutkintoa 35 eri kielessä.

Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto on näyttötutkinto, joka suoritetaan osoittamalla hyväksytysti tutkinnon perusteissa vaadittu osaaminen tutkintotilaisuuksissa käytännön työssä ja toiminnassa. Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinto muodostuu kolmesta pakollisesta tutkinnon osasta ja yhdestä valinnaisesta tutkinnon osasta. Tutkinnon pakollisia osia ovat tulkkauspalvelujärjestelmässä toimiminen, tulkkaus ja kommunikoinnin häiriöiden tuntemus sekä tulkkaus ja kommunikoinnin apuvälineiden käyttö. Valinnainen tutkinnon osa on yrittäjyys.

Oikeustulkin erikoisammattitutkinto on näyttötutkinto, joka suoritetaan osoittamalla hyväksytysti tutkinnon perusteissa vaadittu osaaminen tutkintotilaisuuksissa käytännön työssä ja toiminnassa. Oikeustulkin erikoisammattitutkinto on lisätty ammatillisen tutkintojärjestelmän tutkintorakenteeseen vuonna 2011 muun muassa tulkkausdirektiivissä tarkoitettujen riittävän pätevien tulkkien saamiseksi. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon perusteet valmisteltiin Opetushallituksen asettamassa projektiryhmässä ja ne tulivat voimaan elokuussa 2013. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon pakolliset tutkinnon osat ovat oikeustulkin ammattimainen toiminta ja työelämäosaaminen, oikeustulkin toimintaympäristön osaaminen, oikeustulkin työkielten hallinta ja oikeustulkkaustaito. Tutkinnon perusteissa oikeustulkin erikoisammattitutkinnossa osoitettavan osaamisen osalta todetaan, että oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaneella henkilöllä on syvälinen ja erikoistunut ammattitaito, jota hän käyttää toimissaan tulkkina tavallisimmin viranomaisaloitteisissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa. Hän osaa toimia tulkkina vaativissakin asiointitilanteissa, joita ovat muun muassa tuomioistuimen, poliisin ja hallinnon prosessit. Oikeustulkin keskeistä osaamista ovat myös monimuotoisten viranomaistekstien ymmärtäminen ja niiden hyödyntäminen työssä sekä työkielen tai työkielten alueiden kulttuurin tunteminen.

Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon ammattitaitovaatimukset on määritelty sellaisiksi, että niistä voi suoriutua henkilö, jolla on vankka, monivuotinen kokemus vastaavissa tulkkaustehtävissä toimimisesta. Jotta oikeustulkki voi menestyä tehtävässään, häneltä edellytetään keskeisimpiin työtehtäviin liittyvien suomalaisen hallinto- ja oikeusjärjestelmän prosessien, menettelyjen ja toimijoiden sekä eri osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien tuntemista. Lisäksi häneltä edellytetään nuhteetonta taustaa. Oikeustulkin on hallittava oikeustulkkauksen alan keskeinen sanasto tutkintosuorituksen työkielillä ja pystyttävä perehtymään tulkkaustehtävien tapauskohtaiseen erikoissanastoon lyhyelläkin varoitusajalla. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnolle on nimetty tutkintotoimikunta, asioimis- ja oikeustulkkauksen tutkintotoimikunta, joka voi tehdä sopimuksia näyttötutkintojen järjestäjien kanssa, jotta ne voivat vastaanottaa oikeustulkin erikoisammattitutkinnon tutkintosuorituksia. Asioimis- ja oikeustulkkauksen tutkintotoimikunta on tehnyt sopimuksen oikeustulkin erikoisammattitutkinnon järjestämisestä Tampereen Aikuiskoulutussäätiön kanssa, joka myös järjestää tutkintoon valmistavaa koulutusta. Tarkoituksena on, että koko oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaminen olisi mahdollista ensimmäisen kerran vuoden 2016 keväällä.

Yliopistoissa kääntämistä ja tulkkausta voi opiskella humanistisella koulutusosalalla Helsingin, Turun, Tampereen, Vaasan ja Itä-Suomen yliopistoissa, joissa voidaan suorittaa alan alempi ja ylempi korkeakoulututkinto.

Helsingin yliopistossa suomen ja ruotsin kielen opetus tapahtuu suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitoksessa, jossa annetaan opetusta ruotsin kääntämisessä. Nykykielten laitoksessa tarjotaan opetusta kaikkiaan 23 kielessä. Laitoksella voi suorittaa kääntäjäopinnoita englannin, saksan ja venäjän kääntämisen pääaineopintoina. Maisterin tutkintoon sijoittuvasta kääntämisen ja monikielisen viestinnän koulutusohjelmasta valmistuu käännös- ja tulkkausviestinnän sekä käännösteknologian asiantuntijoita. Opinnot valmentavat muun muassa kääntäjän ja tulkin ammatteihin. Kääntämisen ja monikielisen viestinnän koulutusohjelmassa pääaineena on englannin, ranskan, saksan tai venäjän kääntäminen tai käännöstiede. Kääntämisen ja monikielisen viestinnän koulutusohjelmassa tulkkaukseen kouluttavia opintopaketteja on tarjolla soveltuvien osien lisäksi myös puolan, latvian, liettuan, tšekin ja unkarin kielen kääntämisen opiskelijoille. Lisäksi laitoksella voi suorittaa käännöstieteen sivuaineopintoja, joista voi suorittaa perusopinnot (25 op) ja aineopinnot (35 op). Kääntämisen ja monikielisen viestinnän koulutusohjelma käsittää seuraavat erikoisalajat: laki ja hallinto, av-kääntäminen, tulkkaus ja käännösteknologia. Näissä erikoisaloissa on tarjolla kussakin opetusta 35 opintopistettä, joista opiskelijan suositellaan suorittavan 15–25 opintopis-

teen kokonaisuuksia, joihin kuuluu muun muassa lain ja hallinnon kääntäminen ja tulkkaus - osio.

Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteen laitoksella voi opiskella englannin, ranskan ja saksan kielen kääntämistä ja tulkkausta sekä espanjan ja italian kielen kääntämistä. Englannin, ranskan ja saksan kielten opiskelussa on mahdollista valita kääntämiseen ja tulkkaukseen suuntautuva opintolinja tai opintopolku.

Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikössä voi suorittaa kandidaattiopinnoissa kääntämisen ja tulkkauksen opintopolun englannin kielen, kirjallisuuden ja kääntämisen, saksan kielen, kulttuurin ja kääntämisen ja venäjän kielen, kulttuurin ja kääntämisen koulutusohjelmissa. Monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriopinnoissa voi suorittaa käännöstieteen alan maisteriopinnon englannin, saksan venäjän, ranskan ja ruotsin kielissä. Maisteriopinnoissa opiskelija erikoistuu yhteen seuraavista erikoistumisaloista: 1) lain ja hallinnon käännösviestintä, 2) talouselämän ja tekniikan käännösviestintä, 3) kaunokirjallinen ja audiovisuaalinen kääntäminen, 4) yleinen tulkkausviestintä, 5) oikeustulkkaus ja 6) terveydenhuoltoalan tulkkaus. Kaikkien erikoistumisalojen opinnot ovat laajuudeltaan vähintään 35 opintopistettä. Oikeustulkkauksen erikoistumisopinnot englannin, saksan ja venäjän kielissä käynnistyvät syksyllä 2015. Oikeustulkkaukseen liittyvät opinnot ovat kandidaattivaiheessa 13 opintopistettä ja maisterivaiheessa 35 opintopistettä. Erikoistumisohjelma sisältää opintoja liittyen oikeustulkin ammattimaiseen toimintaan ja työelämäosaamiseen, oikeustulkin toimintaympäristön osaamiseen, oikeustulkin työkielten hallintaan ja oikeustulkaustaitoon. Lisäksi opiskelija perehtyy tulkkauksen teoriaan. Kääntämisen ja tulkkauksen opintoihin kuuluu sekä kandidaatti- että maisteritasolla käännöstieteen, käännösviestinnän, kielen ja kulttuurin opintoja.

Itä-Suomen yliopistossa Joensuun kampuksella filosofisessa tiedekunnassa on mahdollista suorittaa kääntäjän tai tulkin ammatteihin soveltuva alempi ja ylempi korkeakoulututkinto pääaineissa englannin kieli ja kääntäminen, saksan kieli ja kääntäminen ja venäjän kieli ja kääntäminen.

Vaasan yliopistossa humanististen tieteiden kandidaatin tutkinnon voi kielten ja viestinnän tiedealueella suorittaa neljässä eri kandidaattiohjelmassa, joita ovat kotimaiset kielet, saksan kieli ja kulttuuri, viestintä, nykysuomi ja englantia sekä kielikylpykoulutuksen koulutusohjelma. Kielten ja viestinnän tiedealueen maisteriohjelmassa kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa pääaineita ovat englantia, ruotsi ja saksa suomenkielisille opiskelijoille. Ruotsinkieliset voivat opiskella pääaineenaan ruotsia äidinkielenä, suomea toisena kotimaisena kielinä tai saksa. Opiskelija voi vapaasti valittavina opintoina suorittaa esimerkiksi kielten opintoja, monikielisyden opintoja, tulkkauksen opintoja sekä auktorisoidun kääntämisen erikoistumiskokonaisuuden.

Diakonia-ammattikorkeakoulussa ja Humanistisessa ammattikorkeakoulussa voi kummassakin suorittaa tulkin ammattikorkeakoulututkinnon viittomakielen ja tulkkauksen koulutuksessa. Kyseiset ammattikorkeakoulut toteuttavat yhteistyössä tulkin ylempään ammattikorkeakoulututkinnon koulutusta viittomakielellä. Diakonia-ammattikorkeakoulussa voi lisäksi suorittaa tulkin ammattikorkeakoulututkinnon asioimistulkkauksen koulutuksessa. Asioimistulkin koulutuksen sisällöissä keskitytään tulkkaukseen ja kääntämiseen, tulkin ammatilliseen työnkuvaan ja ammattietiikkaan. Ohjatut tulkkauksen käytännön harjoittelut sisältyvät koulutukseen. Koulutukseen sisältyy myös työkielten ja -kulttuurien sekä erityisesti suomalaisen yhteiskunnan ja sen palvelurakenteen opintoja. Opintoihin kuuluu 32 opintopisteen laajuiset opinnot poliisi- ja oikeusosalta.

Yliopistot ja ammattikorkeakoulut voivat tutkintokoulutuksen lisäksi järjestää erikoistumiskoulutusta, tutkintojen osia sisältävää koulutusta avoimena yliopisto-opetuksena tai avoimena ammattikorkeakouluopetuksena tai muutoin erillisinä opintoina sekä täydennyskoulutusta. Esimerkiksi Diakonia-ammattikorkeakoulu on järjestänyt kirjoitustulkkauksen opintoja viittomakielen tulkeille 30 opintopisteen laajuisena täydennyskoulutuksena, joka sisältää asiakasryhmiin tutustumista, tulkkausalan ja -lainsäädännön perusteita, kielen sisäisen kääntämisen periaatteita, puhutun kielen muokkaamista tekstiksi, tulkkien ammattietiikkaa sekä työvälineiden käytön hallintaa.

Erikoistumiskoulutuksia koskevat säännökset on otettu yliopistolakiin (558/2009) ja ammattikorkeakoululakiin (932/2014) 1 päivänä tammikuuta voimaan tulleilla laeilla (laki yliopistolain muuttamisesta 1172/2014 ja laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta 1173/2014). Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joita yliopistot ja ammattikorkeakoulut järjestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla korkeakoulu toteaa muutoin olevan opintoja varten riittävät tiedot ja valmiudet. Erikoistumiskoulutuksena voidaan järjestää koulutus, jonka laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoittamisesta on sovittu ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa.

Auktorisoidut kääntäjät

Oikeudesta toimia auktorisoituna kääntäjänä ja auktorisoitujen kääntäjien tutkintojärjestelmästä säädetään auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa (1231/2007) ja auktorisoiduista kääntäjistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1232/2007).

Auktorisoidun kääntäjän oikeuden saanut henkilö merkitään julkiseen auktorisoitujen kääntäjien rekisteriin. Kääntäjien auktorisointi on osa auktorisoitujen kääntäjien tutkintojärjestelmää, josta huolehtii Opetushallituksen yhteydessä toimiva auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunta.

Auktorisoidun kääntäjän oikeus voidaan myöntää luotettavaksi tunnetulle henkilölle, joka on suorittanut auktorisoidun kääntäjän tutkinnon. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa osoitetaan tutkintokielten kieli- ja kääntämistaito sekä auktorisoidun kääntäjän ammatinharjoittamisessa tarvittava muu taito. Tutkinto koostuu kolmesta osiosta: kääntäjän ammattikäytänteitä testavasta monivalintatehtävästä (aukt1) ja kahdesta käännöstehtävästä. Käännöstehtävistä toinen suoritetaan pakollisena lain ja hallinnon alalta (aukt2) ja toinen valinnaisesti (aukt3) lääketieteen, koulutuksen, talouselämän tai tekniikan erikoisalalta. Tutkinto järjestetään kerran vuodessa. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnossa käännössuunta on joko kotimaisista kielistä (suomi, ruotsi, pohjois-, inarin-, tai koltansaame) vieraisiin kieliin ja vieraista kielistä kotimaisiin kieliin sekä kotimaisista kielistä toisiin kotimaisiin kieliin.

Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon suorittamista ei edellytetä, jos henkilö on suorittanut filosofian maisterin tutkinnon tai muun ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyvät vähintään 60 opintopisteen laajuiset käännöstieteen opinnot ja hän hakee oikeutta tehdä käännöksiä auktorisoituna kääntäjänä tutkintoonsa sisältyvässä kieliparissa yksinomaan äidinkieleen tai siihen kieleen, jonka hän hallitsee parhaiten (A-työkieli). Edellä tarkoitetuista käännöstieteen opinnoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa auktorisoiduista kääntäjistä. Asetuksen 1 §:n mukaan käännöstieteen opinnot ovat kääntämisen teoreettisia ja käytännöllisiä yliopisto-opintoja. Niihin tulee sisältyä vähintään kuuden opintopisteen laajuiset auktorisoidun kääntämisen opinnot.

Auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa säädetyt edellytykset täyttävälle henkilölle myönnetään oikeus toimia auktorisoituna kääntäjänä viideksi vuodeksi kerrallaan. Ennen auktorisointia henkilön on annettava kirjallinen auktorisoidun kääntäjän vakuutus. Auktorisointi voidaan peruuttaa, jos kääntäjä ei enää täytä laissa säädettyjä edellytyksiä tai jos hän on muutoin toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton auktorisoiduksi kääntäjäksi. Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon suorittaminen edellyttää hyvää kääntämistaitoa muun muassa lain ja hallinnon alalla.

Kääntäjien ja tulkkien saatavuus

Valtion viranomaisten on ensisijaisesti pyrittävä käyttämään yhteishankintayksikkö Hansel Oy:n kilpailuttamia tulkkeja ja kääntäjiä. Jos kilpailutettuja tulkkeja ja kääntäjiä ei ole saatavilla, joutuvat viranomaiset hankkimaan tulkin muuta kautta. Tulkkeja ja kääntäjiä tarvitsevilla viranomaisilla, kuten poliisilla, Rajavartiolaitoksella, Tullilla ja tuomioistuimilla ei ole käytössään yhtä yhteistä kääntäjä- tai tulkkierekisteriä, vaan ne käyttävät omia epävirallisia listojaan tulkeista ja kääntäjistä. Listoilla voi olla viranomaisen itsensä tai toisen viranomaisen aikaisemmin käyttämiä tulkkeja taikka tulkkeja, jotka ovat itse ilmoittaneet olevansa käytettävissä tulkkaustehtävissä. Viranomaiset voivat hankkia tulkin tulkkivälityspalveluiden kautta tai olemalla suoraan yhteydessä itsenäisenä ammatinharjoittajana toimivaan tulkkiin tai kääntäjään. Kaikki tulkit ja kääntäjät eivät ole välityspalveluiden palveluksessa, mihin voi olla useita syitä, kuten se, että tulkki tai kääntäjä työllistyy muutenkin riittävästi ja haluaa tarjota palveluitaan suoraan ilman välitystoimistoja, tai sitten välityspalvelut eivät ole rekrytoineet tulkkia tai kääntäjää kyseisen kielen ylitarjonnan vuoksi tai siksi, että tulkin tai kääntäjän ammattitaito ei ole riittävä.

Tulkki- ja kääntäjien ammatti- ja muut järjestöt pitävät yllä epävirallisia tulkki- ja kääntäjien listoja. Esimerkiksi Suomen kääntäjien ja tulkki- ja tulkkiyhdistysten liitto- Finlands översättar- och tolkförbund ry:llä on internet-sivuillaan kääntäjä- ja tulkkihakupalvelu, johon liiton jäsenenä olevat tulkit ja kääntäjät voivat ilmoittaa tietojaan ja josta toimeksiantajat voivat etsiä sopivaa kääntäjää tai tulkkia. Hakukone sisältää kääntäjien ja tulkki- ja tulkkiyhdistysten yhteystiedot, tiedot kieliyhdistelmistä ja erikoisaloista. Käännösalan asiantuntijat KAJ ry:llä on internet –sivuillaan Etsikö asiantuntijaa? -niminen palvelu, josta voi etsiä kieliasiantuntijoita kuten kääntäjää, tulkkia tai teknistä viestijää. Hakukone sisältää yhdistyksen jäsenenä olevien kieliasiantuntijoiden ilmoittamat yhteystiedot sekä tiedot työkielistä ja erikoisaloista. Listoilla olevat tiedot oikeustulkkausalan osaamisesta perustuvat tulkki- ja tulkkiyhdistysten omaan ilmoitukseen.

Suomen Viittomakielen Tulkit ry, Kuurojen Liitto ry, Kuuloliitto ry ja Suomen Kuurosokeat ry pitävät yhteistä tulkkierekisteriä. Rekisteriin liittyviä asioita käsitellään tulkkitoiminnan yhteistyöryhmässä. Rekisteriin kootaan tiedot niistä tulkeista, jotka ovat suorittaneet yhteistyöryhmän hyväksymän koulutuksen ja joita järjestöt suosittelevat käyttämään tulkkeina.

2.3 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Ruotsissa kääntäjien ja tulkki- ja tulkkiyhdistysten auktorisoinnista säädetään asetuksella. Tulkki- ja kääntäjien auktorisoinnista vastaa Kammarkollegiet. Auktorisointi voi koskea yhtä tai useampaa vierasta kieltä tai ruotsalaista viittomakieltä. Tulkki tai kääntäjä voidaan auktorisoida, jos hän on täyttänyt 18 vuotta eikä hänen toimintakelpoisuuttaan ole rajoitettu, hän on suorittanut auktorisointikokeen ja hän on vilpittömäksi tunnettu ja muutoin tulkiksi tai kääntäjäksi sopiva. Auktorisointikokeen suorittamista ei edellytetä tulkilta tai kääntäjältä, joka osoittaa olevansa kelpoinen toimimaan vastaavassa ammatissa Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa tai Sveitsissä. Auktorisoitu tulkki tai kääntäjä voi saada todistuksen erityisestä kelpoisuudesta toimia tulkki- ja tulkkiyhdistysten toimialalla. Kelpoisuus oikeustulkki- ja tulkkiyhdistysten toimimiseen voi-

daan saada suorittamalla oikeustulkkauksen koe, joka koostuu kirjallisesta ja suullisesta osiosta. Auktorisointi on voimassa viisi vuotta kerrallaan. Auktorisointi voidaan uusida jos tulkki tai kääntäjä osoittaa ylläpitäneensä tulkkaus- tai käännöstaitojaan auktorisointia koskevassa kielessä. Auktorisointi voidaan kumota, jos tulkki tai kääntäjä on tahallisesti toiminut väärin tai muutoin menetellyt vilpillisesti tai säännösten vastaisesti. Tulkkille voidaan myös antaa varoitus. Kammarkollegiet ylläpitää auktorisoitujen tulkkien rekisteriä, josta on saatavilla internetin välityksellä tiedot tulkin työkielistä, paikkakunnasta sekä puhelinnumero, sähköpostiosoite ja linkki mahdollisille internet-sivuilla. Auktorisoitujen kääntäjien ja tulkkien lisäksi Kammarkollegiet ylläpitää tulkkierekisteriä tulkin peruskoulutuksen saaneista tulkeista, joiden osaamista ei ole testattu ja joiden toimintaa ei valvota viranomaisten toimesta.

Norjassa integraatiosta ja diversiteetistä vastaava virasto (Integrerings- og mangfoldsdirektorat, IMDi) ylläpitää tulkkierekisteriä, johon rekisteröidään tulkkveja viidellä eri tasoilla heidän pätevyytensä mukaisesti. Kyseessä on yleinen tulkkierekisteri. Vähimmäisvaatimuksena rekisteriin pääsemiseksi on kaksikielisyyden osoittaminen sanastokokeen suorittamisella sekä kolmepäiväisen tulkkausalan etiikkaan ja tulkkaustekniikoiden johdatuskurssin suorittaminen. Kolme ylintä tasoa on tarkoitettu auktorisoiduille ja/ tai korkeakoulutasoisen tulkkiopetuksen suorittaneille. Internetissä toimivasta palvelusta tolkeportalen.no on löydettävissä tiedot rekisteriin merkittyjen tulkkien osalta tasosta, jolla tulkki on rekisteröity, työkielet, tulkin koulutustaso, tulkkauskokemus tunteina, tulkkaustekniikat ja tulkkausmenetelmät, yhteystiedot sekä tulkin ilmoittamat tulkkauksen erityisalut. Rekisteri on tarkoitettu erityisesti tulkkia tarvitseville viranomaisille ja muille tahoille sopivan tulkin löytämisen apuvälineeksi, mutta internetissä olevat tiedot ovat avoimesti kaikkien saatavilla. Viranomaiset eivät ole velvoitettuja käyttämään rekisteröityjä tulkkveja.

Saksan liittotasavallassa oikeudesta tulkkaukseen ja kääntämiseen säädetään tuomioistuimista annetussa laissa (Gerichtsverfassungsgesetz). Tulkkien ja kääntäjien auktorisoinnista säädetään Bremeniä lukuun ottamatta kunkin osavaltion omassa lainsäädännössä. (Oikeustulkkaus ja sitä koskeva lainsäädäntö Suomessa ja Saksassa, Pro gradu-tutkielma, Ildi Saarela, Tampereen yliopisto, Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö). Osavaltioiden tulkkien auktorisointia koskevat lait ovat monilta osin yhteneväiset. Kaikissa osavaltioissa auktorisointi on osoitettu tuomioistuimen tehtäväksi. Tulkin ja kääntäjän velvoitteista ja oikeuksista, auktorisoinnin edellytyksistä ja auktorisoinnin päättymisestä sekä tulkki- ja kääntäjälueetelosta on säädetty kaikkien osavaltioiden lainsäädännössä. Tulkeilla ja kääntäjillä on mahdollisuus osallistua valtiolliseen kokeeseen (Staatliche Prüfung), jonka läpäiseminen on tietyn poikkeuksin yksi tulkin ja kääntäjän auktorisoinnin edellytyksistä. Eri osavaltioiden auktorisoidut tulkit ja kääntäjät on koottu yhteiseen tietokantaan (Dolmetscher- und Übersetzerdatenbank), josta on internetissä haettavissa auktorisoituja tulkkveja ja kääntäjiä nimen, osavaltion tai työkielten perusteella.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annettiin 20 päivänä lokakuuta 2010. Direktiivillä määritetään oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin koskevat vähimmäisvaatimukset, joita on sovellettava rikosoikeudellisissa menettelyissä koko Euroopan unionin alueella. Rikoksesta epäillyn ja syytetyn oikeus tulkkaukseen ja käännöksiin perustuu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan määräyksiin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista. Tulkkausdirektiivin tarkoituksena on varmistaa epäiltyjen ja syytettyjen oikeus saada tulkkausta ja käännöksiä rikosoikeudellisissa menettelyissä, jotta varmistetaan heidän oikeutensa oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tulkkausdirektiivin 2 artikla koskee oikeutta tulkkaukseen. Artiklan 8 kohdan mukaan artiklan mukaisesti tarjottavan tulkkauksen on oltava riittävän laadukasta, jotta sen avulla voidaan turvata menettelyn oikeudenmukaisuus erityisesti varmistamalla, että epäillyt tai syytetyt henkilöt tuntevat heitä vastaan vireillä olevan asian ja kykenevät käyttä-

mään oikeuttaan puolustukseen. Direktiivin 3 artiklan 9 kohdan mukaan tarjottavien käännösten on oltava riittävän laadukkaita, jotta niiden avulla voidaan turvata menettelyn oikeudenmukaisuus erityisesti varmistamalla, että epäillyt tai syytetyt henkilöt tuntevat heitä vastaan vireillä olevan asian ja kykenevät käyttämään oikeuttaan puolustukseen. Tulkkausdirektiivin 5 artikla koskee tulkkauksen ja käännösten laatua. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava konkreettisia toimenpiteitä sen varmistamiseksi, että tarjotun tulkkauksen ja toimitettujen käännösten laatu vastaa 2 artiklan 8 kohdassa ja 3 artiklan 9 kohdassa edellytettyä tasoa. Artiklan 2 kohdan mukaan tulkkauksen ja käännösten laadun ja tehokkaan saatavuuden edistämiseksi jäsenvaltioiden on pyrittävä perustamaan tarvittavan pätevyyden omaavien itsenäisten kääntäjien ja tulkkien rekisteri tai rekisterit. Kun tällainen rekisteri tai tällaiset rekisterit on perustettu, ne on tarvittaessa asetettava oikeusavustajien ja toimivaltaisten viranomaisten saataville. Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tulkkien ja kääntäjien edellytetään noudattavan tämän direktiivin mukaisesti tarjottavassa tulkkauksessa ja toimitettavissa käännöksissä luottamuksellisuutta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäätöksen 2001/220/YOS korvaamisesta, jäljempänä rikosuhridirektiivi, on annettu 25 päivänä lokakuuta 2012. Direktiivin 7 artiklassa on säännökset rikoksen uhrin oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä. Direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön viimeistään 16.11.2015. Oikeusministeriön rikosuhridirektiivin täytäntöönpanon valmistelemiseksi asettama työryhmä on luovuttanut mietintönsä oikeusministeriölle 17.4.2015 (Uhridirektiivin täytäntöönpano, oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 30/2015).

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on panna kansallisesti täytäntöön oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä annettu direktiivi siltä osin kuin direktiivi koskee tarvittavan pätevyyden omaavien itsenäisten tulkkien rekisterin perustamista. Kääntäjien osalta on jo olemassa auktorisointimenettely, joka on osa auktorisoitujen kääntäjien tutkintojärjestelmää. Auktorisoituja kääntäjiä voidaan pitää tulkkausdirektiivissä tarkoitettuina tarvittavan pätevyyden omaavina kääntäjinä ja auktorisoitujen kääntäjien rekisteriä direktiivissä tarkoitettuna kääntäjien rekisterinä.

Tulkkien osalta Suomessa ei vielä tulkkausdirektiivissä tarkoitettua tulkkien rekisteriä tarvittavan pätevyyden omaaville tulkeille. Ehdotuksen tavoitteena on perustaa lailla rekisteri, johon merkittäisiin tulkkausdirektiivissä tarkoitetuissa asioissa tarvittavan pätevyyden omaavia tulkkveja. Ehdotettu rekisteri toimisi osoituksena tietyntäsoisesta pätevyydestä ja edistäisi tällaisen pätevyyden omaavien tulkkien saatavuutta. Tulkkausdirektiivi koskee rikosoikeudellisia menettelyjä kuten esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä rikosasioissa. Rikosasioissa tulkkaminen edellyttää paitsi rikosoikeusjärjestelmän myös muun oikeusjärjestelmän tuntemusta. Myös olemassa oleva oikeustulkkausalalan koulutus koskee oikeusjärjestelmää laajemmin kuin vain rikosoikeuden alaa ja tulkkauspalveluille on kysyntää muissakin oikeudellisissa asioissa rikosoikeudellisten menettelyjen lisäksi. Tämän vuoksi ehdotuksen mukainen rekisteri koskisi paitsi direktiivissä tarkoitetuissa rikosoikeudellisissa menettelyissä myös muissa oikeudellisissa menettelyissä tarvittavan pätevyyden omaavien tulkkien rekisterinä.

Ottaen huomioon oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittamiseksi tutkinnon perusteiden mukaisesti edellytettävä vaativienkin oikeudellisten asioiden tulkkaukset, voidaan oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaneiden katsoa olevan ammattitaitovaatimusten puolesta tulkkausdirektiivissä tarkoitettua tarvittavan pätevyyden omaavia tulkkveja. Koska oikeustulkin erikoisammattitutkinto on ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton näyttötutkinto, joka

voidaan tarvittaessa suorittaa myös ilman valmistavaa koulutusta, jos henkilö on saavuttanut riittävän osaamisen muuta kautta, on oikeustulkin erikoisammattitutkinto myös verrattain joustava tapa osoittaa riittävä pätevyys. Tämän vuoksi ehdotetaan, että oikeustulkikirekisteriin merkitsemisen edellytykseksi asetettaisiin tulkin oikeustulkkausalaa ammattitaidon osoittamiseksi oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaminen.

Tulkkiopintotusta annetaan myös korkeakouluissa, jotka voivat järjestää erikoistuvia opintoja, joilla voidaan saavuttaa riittävä ammattitaito tutkinnon suorittamisen aikana tai tutkinnon suorittamisen jälkeen. Myös auktorisoidun kääntäjän kelpoisuus voidaan saavuttaa auktorisoidun kääntäjän tutkinnon suorittamisen lisäksi filosofian maisterin tutkinnon tai muun ylemmän korkeakoulututkinnon suorittamisella, johon sisältyy vähintään 60 opintopisteen laajuiset käännöstieteen opinnot, jos oikeutta tehdä käännöksiä auktorisoituna kääntäjänä haetaan tutkintoon sisältyvässä kieliparissa yksinomaan äidinkielen tai siihen kieleen, jonka hakija hallitsee parhaiten (A-työkieli). Oikeustulkikirekisteriin merkittävillä tulkeilla olisi ehdotuksen mukaan kelpoisuuden edellytyksenä joko oikeustulkin erikoisammattitutkinnon tai alan korkeakoulututkinnon ja riittävän määrän oikeustulkkauskurssien opintoja suorittaminen. Edellytettävien opintojen määrästä ja laadusta säädettäisiin asetuksella ja ne määriteltäisiin sellaiseksi, että niiden voitaisiin katsoa tuottavan oikeustulkin erikoisammattitutkinnossa osoitettavaa osaamista vastaavat oikeustulkkaustaidot. Jotta rekisteriin eri tutkintojen perusteella merkittävien tulkkiopintojen oikeustulkkaustaidossa ja osaamisessa ei lähtökohtaisesti olisi eroa, tulisi myös rekisteröinnin perusteeksi hyväksyttävien oikeustulkkauskurssien sisältää oikeustulkkauskurssin toimintaympäristön tuntemusta, oikeustulkkaustaitoa ja työkielen hallintaa sekä oikeustulkin työelämäosaamista ja ammattimaista toimintaa kattavia opintoja.

Jotta rekisteriin merkitsemiseksi vaadittava pätevyys olisi määritelty selkeästi ja sen todentaminen olisi yksinkertaista, ei rekisteriin ehdoteta merkittäväksi muun kuin edellä mainitun pätevyyden omaavia tulkkia. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon lisääminen tutkintorakenteeseen on katsottu tarpeelliseksi osittain juuri direktiivin ja oikeustulkin tehtävän tulkeille asettamien laatuvaatimusten vuoksi. Vaikka esimerkiksi asioimistulkin ammattitutkinnon ja korkeakouluissa suoritettujen tulkkiopintojen voidaan katsoa tuottavan henkilölle riittävän pätevyyden tulkkiin toimimiseen tutkinnon tarkoitusta vastaavissa tehtävissä, eivät nämä opinnot tai tutkinnot yksistään tuota riittävää toimintaympäristön osaamista ja valmiuksia oikeustulkkiin toimimiseen. Tutkintotodistuksen esittäminen on myös selkeämpi ja luotettavampi tapa osoittaa vaadittava osaaminen kuin esimerkiksi erilaisista tulkkaustehtävistä esitetyt kuitit tai muut tositteet.

Riittävän laadukkaan oikeustulkkaustason säilymiseksi oikeustulkin on ylläpidettävä ammattitaitoaan. Jos tulkki ei tutkinnon tai opintojen suorittamisen jälkeen harjoita oikeustulkkaustyötä, ei tulkkaustaidon taso säily. Ehdotuksen mukaan rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä oleva tutkinto ja opinnot tulisi olla suoritettuna viiden vuoden sisällä ennen rekisteriin merkitsemisen hakemista. Jos rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevien opintojen tai tutkinnon suorittamisesta olisi kulunut viittä vuotta pidempi aika, tulisi rekisteriin merkitsemistä hakevan tulkin osoittaa tutkinnon tai koulutuksen suorittamisen jälkeinen ammattitaidon ylläpitäminen. Muita rekisteriin merkitsemisen edellytyksiä olisivat tulkin täysivaltaisuus ja kirjallisen vakuutuksen antaminen. Tulkkiä ei voitaisi merkitä rekisteriin, jos hänet olisi kolmen vuoden sisällä poistettu rekisteristä tulkkiin tehdyn rikoksen tai muun oikeustulkille ilmeisen sopimattoman menettelyn vuoksi.

Rekisteriin merkitseminen olisi voimassa viisi vuotta ja se voitaisiin uusia tulkin hakemukselta. Rekisteriin merkitsemisen uusiminen edellyttäisi osoitusta ammattitaidon ylläpitämisestä.

Rekisterin teknisestä toteutuksesta ja ylläpitämisestä vastaisi Opetushallitus, joka asettaisi monijäsenisen toimielimen, joka päättäisi rekisteriin merkitsemisestä ja rekisteristä poistamisesta ja valvoisi rekisteriin merkittyjen tulkkien toimintaa. Jotta rekisteri palvelisi tarkoitustaan tarvittavan pätevyyden omaavien tulkkien pätevyyden osoittamisen keinona ja tällaisten tulkkien saatavuuden edistämiseksi, tulisi rekisterimerkinnöistä päättävässä ja tulkkien toimintaa valvovassa toimielimessä olla edustettuna paitsi oikeustulkkaukspalvelujen käyttäjät, esimerkiksi tuomioistuimet, poliisi tai muut viranomaiset, myös tulkkauspalvelujen tarjoajat sekä tulkkausalan koulutuksen asiantuntijoita.

Oikeustulkkipäätösten tarkoituksena olisi toimia apuvälineenä löytää tietyn pätevyyden omaava oikeustulkki. Tätä käyttötarkoitusta silmällä pitäen rekisteriin tallennettavia tarpeellisia tietoja olisivat tulkin nimi, henkilötunnus, tarpeelliset yhteystiedot sekä tiedot työkielistä, joissa hän on suorittanut rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevan tutkinnon. Tulkin nimi, tarpeelliset yhteystiedot sekä tiedot työkielistä voitaisiin tietyn edellytyksen myös julkaista yleisen tietoverkon välityksellä.

4 Esityksen vaikutukset

Oikeustulkkipäätösten toimisi apuvälineenä oikeustulkkaustehtävään sopivan tulkin löytämisessä. Tulkin hankkiva viranomainen tai yksityishenkilö sekä tulkki itse olisivat edelleen vastuussa siitä, että valittu tulkki olisi kyseiseen tulkkaustehtävään sopiva. Oikeustulkkipäätösten toimisi muodollisen pätevyyden omaavien oikeustulkkiensa listana, josta eri tahot voisivat etsiä kuhunkin tehtävään sopivaa oikeustulkkiä. Viranomaisten olisi edelleen oikeustulkkaukspalveluita hankkiessaan noudatettava hankintaa koskevia säännöksiä, mutta oikeustulkkipäätösten merkitseminen voitaisiin ottaa hankintamenettelyssä huomioon. Oikeustulkkipäätösten merkitsemisellä voisi olla etua tulkin elinkeinonharjoittamisessa kun tulkki voi osoittaa viranomaisen taholta vahvistetun pätevyyden toimia oikeustulkkiä.

Oikeustulkkipäätösten merkitäisiin ensimmäisenä vuonna arviolta 15–30 tulkkiä. Ensimmäisen vuoden jälkeen hakemuksia arvioidaan olevan noin 40–60 vuodessa. Eniten tulkkeja merkitäisiin rekisteriin yleisimmissä tulkattavissa kielissä kuten englanti, viro, venäjä ja arabia. Arvio perustuu tietoihin oikeustulkin erikoisammattitutkinnon järjestämisestä sekä korkeakouluissa suoritettavista tulkkaus- ja käännösalan tutkinnoista ja tulkkausalan opinnoista.

Vuoden 2015 alussa Tampereen Aikuiskoulutuskeskuksessa alkaneeseen oikeustulkin erikoisammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen on otettu yhteensä 15 opiskelijaa kielissä viro, venäjä ja arabia. Jos kaikki valmistavassa koulutuksessa olevat suorittaisivat oikeustulkin erikoisammattitutkinnon ja hakisivat oikeustulkkipäätösten merkitsemistä, voisi oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittamisen perusteella rekisteriin tulla merkityksi enintään 15 tulkkiä. Kun oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaminen on mahdollista laajemmin ja useammassa kielessä, on odotettavissa, että oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittaneiden määrä kasvaa ja sitä kautta myös rekisteriin merkitsemistä hakevien tulkkiensa määrä.

Korkeakoulututkinnon ja oikeustulkkauksohjelmien suorittamisen kautta ei myöskään ole rekisterin alkuvaiheessa odotettavissa merkittävän muutamaa kymmentä tulkkiä enempää, koska korkeakoulujen tulkkaus- ja käännösalan koulutukset painottuvat usein enemmän kääntämiseen kuin tulkkaamiseen eikä korkeakouluissa ole vielä laajasti mahdollista suorittaa ehdotuksen kaltaisia ja laajuisia oikeustulkkauksen opintoja.

Perustettavasta oikeustulkkipäätösten sekä oikeustulkkipäätöstenlautakunnasta aiheutuisi kustannuksia nykyiseen verrattuna. Oikeustulkkipäätösten perustamisesta ja oikeustulkkipäätöstenlautakunnan asettamisesta aiheutuvat kustannukset katettaisiin valtion varoin. Toiminnan va-

kiinnuttua oikeustulkikirekisterin ylläpitämisestä ja oikeustulkikirekisterilautakunnan toiminnasta aiheutuvat kustannukset katettaisiin rekisteriin merkitsemistä koskevilla hakemusmaksuilla.

Valtion vuoden 2015 talousarviossa on osoitettu 50 000 euroa oikeustulkikirekisterin kehittämiseen (29.30.20), joka on kaksivuotinen siirtomääräraha. Myös vuoden 2016 valtion talousarvioehdotukseen on esitetty 50 000 euron määrärahaa oikeustulkikirekisterin kehittämiseen. Valtion talousarvion määräraha käytettäisiin lain täytäntöönpanotoimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin eli ehdotetun oikeustulkikirekisterin tekniseen toteuttamiseen, oikeustulkikirekisterilautakunnan asettamiseen sekä oikeustulkikirekisterin perustamiseen liittyvään muuhun hallinnolliseen työhön. Koska hakemusmaksuista saavat tulot kertyisivät osittain viiveellä toiminnan käynnistymisestä, tulisi toiminnan alkuvaiheessa talousarvion määrärahalla kattaa osittain myös oikeustulkikirekisterin ylläpitämisestä aiheutuvia kustannuksia.

Oikeustulkikirekisterin teknisen toteutuksen kustannuksiksi arvioidaan noin 30 000 euroa. Arvio perustuu siihen, että teknisessä toteutuksessa hyödynnettäisiin mahdollisimman pitkälle Opetushallituksen käytössä olevan Opintopolku-palvelun ratkaisuja ja käytettäisiin avoimen lähdekoodin teknologiaa. Siltä osin kuin oikeustulkikirekisterin tekninen toteutus vaatisi oman tietokannan ja palvelimen hankintaa, teknisen toteutuksen kustannukset aiheutuisivat asiantuntijaostosta, jonka kustannukset on arvioitu Opetushallituksen sovelluskehityspuitesopimuksen perusteella. Lisäksi oikeustulkikirekisterin perustamisesta ja oikeustulkikirekisterilautakunnan asettamisesta aiheutuisi Opetushallitukselle hallinnollisia kustannuksia muun muassa tiedottamisesta ja kokousten valmistelusta. Näitä hallinnollisia oikeustulkikirekisterin perustamiseen ja oikeustulkikirekisterilautakunnan asettamiseen liittyviä henkilöstö- ja muita kustannuksista arvioidaan syntyvän noin 10 000—15 000 euroa vuosina 2015 ja 2016. Näin ollen lain täytäntöönpanotoimiin liittyvät kustannukset olisivat yhteensä noin 45 000 euroa vuosina 2015—2016.

Oikeustulkikirekisterin ylläpitämisestä aiheutuvia kustannuksia olisivat rekisterin tekninen ylläpitäminen sekä hakemusten käsittelyyn liittyvät kustannukset kuten oikeustulkikirekisterilautakunnan kokoontumisesta aiheutuvat palkkiot ja matkakustannusten korvaukset, tilakustannukset, Opetushallitukselle kokouksen järjestämisestä ja hakemusten vastaanottamisesta ja lautakunnan päätöksentekoa varten tehtävien asioiden valmistelusta aiheutuvat kustannukset. Näiden kustannusten suuruus riippuisi käsiteltävien hakemusten määrästä.

Arvioidun vuosittaisen 40—60 oikeustulkikirekisteriin merkitsemistä koskevan hakemuksen käsittelemiseksi oikeustulkikirekisterilautakunnan olisi kokoonnuttava noin 4-8 kertaa vuodessa. Oikeustulkikirekisterilautakunnan jäsenten kokouspalkkioista aiheutuvat kustannukset olisivat noin 400 euroa kokousta kohden ja 1 600-3 200 euroa vuodessa, jos palkkiot määrättäisiin valtiovarainministeriön kokouspalkkiosuosituksen mukaisiksi (VM/825/00.00.01/2014). Jäsenten matkakustannuksista aiheutuvat kustannukset olisivat enimmillään noin 500 euroa kokousta kohden. Oikeustulkikirekisterilautakunnan kokouksista aiheutuvat edellä mainitut kustannukset olisivat siten yhteensä noin 3 600—7 000 euroa vuodessa. Jos 40—60 hakemuksen käsittelyyn ja muun oikeustulkikirekisterilautakunnan hallintoasioiden hoidon arvioidaan edellyttävän Opetushallituksessa korkeintaan yhden henkilön yhdestä kahteen kuukauden kopeiväistä työmäärää, olisivat tästä aiheutuvat kustannukset Opetushallitukselle enintään noin 5 000—10 000 euroa vuodessa. Oikeustulkikirekisterilautakunnan ja -rekisterin kiinteät kulut (tila-, puhelin-, laite- ynnä muut kulut) olisivat arviolta 3 000 euroa vuodessa. Oikeustulkikirekisterilautakunnan toiminnasta aiheutuvat arvioidut kustannukset olisivat näin ollen yhteensä noin 11 600—20 000 euroa vuodessa. Rekisterin teknisestä ylläpitämisestä aiheutuvat kulut olisivat arviolta 10 000 euroa vuodessa. Oikeustulkikirekisterin ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset olisivat näin ollen arviolta yhteensä noin 21 000—30 000 euroa vuodessa.

Laissa säädettäisiin siitä, että oikeustulkki- ja kirkkorekisterilautakunta perisi hakijalta maksun hakemuksen käsittelemisestä julkisoikeudellisena suoritteena valtion maksuperustelain (150/1992) mukaisesti. Maksuperustelain mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (*omakustannusarvo*). Valtion maksuperusteasetuksen (211/1992) mukaan suoritteen omakustannusarvoon eli suoritteen tuottamisesta aiheutuneisiin kokonaiskustannuksiin luetaan suoritteen tuottamisesta aiheutuvien erilliskustannusten lisäksi suoritteen tuottamisen aiheuttama osuus hallinto-, toimitila- ja pääomakustannuksista sekä muista valtion viranomaisen yhteiskustannuksista. Mikäli suoritteen tuottamiseen osallistuu myös muita valtion viranomaisia, luetaan myös näille aiheutuvat edellä mainitut kustannukset suoritteen tuottamisesta aiheutuviin kokonaiskustannuksiin.

Valtion maksuperustelain 8 §:n mukaisesti hakemusmaksuista säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Jos oikeustulkki- ja kirkkorekisteriin merkitsemistä koskevia hakemuksia olisi edellä tässä jaksossa kuvatut 40–60 vuosittain, tulisi hakemusmaksun olla edellä kuvattujen kustannusten perusteella noin 500 euroa. Oikeustulkki- ja kirkkorekisterin käynnistymisvaiheessa hakemusmaksuista ei vielä kertyisi kustannuksia vastaavia tuloja. Valtion vuosien 2015 ja 2016 talousarvioissa oikeustulkki- ja kirkkorekisterin kehittämiseen osoitettavalla yhteensä 100 000 euron määrärahalta katettavia kustannuksia olisivat siten lain täytäntöönpanotoimiin liittyvät kustannukset noin 45 000 euroa sekä osa toiminnan ylläpitämisestä aiheutuvista alkuvaiheen kustannuksista 21 000–30 000 euroa vuodessa vuonna 2016 ja osittain vuonna 2017.

Edellä kuvattuun kustannusten arvioon perustuva hakemusmaksu aiheuttaisi hakijalle noin 500 euron kustannuksen. Koska myös rekisteriin merkitsemisen uusimista koskevasta hakemuksesta perittäisiin maksu, aiheuttaisi rekisterissä pysyminen tulkille kustannuksia viiden vuoden määräajoin. Arvioitu hakemusmaksu on suurempi kuin esimerkiksi käännettävän auktorisoinnista ja auktorisoinnin jatkamisesta koskevasta hakemuksesta perittävät maksut. Ero maksujen suuruudessa johtuu muun muassa siitä, että auktorisoituja käännettäviä on huomattavasti enemmän kuin arvioituja rekisteriin merkitsemistä hakevia oikeustulkkejä sekä siitä, että osa auktorisoitujen käännettävien tutkintojärjestelmästä sekä auktorisoitujen käännettävien rekisteristä aiheutuvista kustannuksista katetaan valtion talousarviossa osoitetulla määrärahalta. Mikäli myös oikeustulkki- ja kirkkorekisteriä koskevat hakemusmaksut määrättäisiin omakustannusarvoa alempana, tulisi osa kustannuksista kattaa valtion varoin. Valtion maksuperustelain mukaan maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä, jos siihen terveyden- ja sairaanhoitoon, muihin sosiaalisiin tarkoituksiin, oikeudenhoitoon, ympäristönsuojeluun, koulutustoimintaan tai yleiseen kulttuuritoimintaan liittyvistä tai näihin verrattavista syistä on perusteltua syytä.

5 Asian valmistelu

Tulkkauksidirektiivin mukaisen tulkkien rekisterin perustamisen selvittämiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 19 päivänä joulukuuta 2013 työryhmän selvittämään oikeustulkki- ja kirkkorekisterin perustamista. Työryhmän tuli arvioida direktiiviin ja muuttuvaan lainsäädäntöön liittyviä jatkotoimia opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon osalta ja arvioida erityisesti käännettävien ja tulkki- ja kirkkorekisteröintiin liittyviä kysymyksiä. Toimeksiannon mukaisesti työryhmän tuli tehdä tarvittavat kehittämis- ja lainsäädännön muutosehdotukset. Työryhmässä oli edustajat opetus- ja kulttuuriministeriöstä, oikeusministeriöstä, Opetushallituksesta, Poliisihallituksesta, Suomen käännettävien ja tulkki- ja kirkkorekisterin liitto ry:stä, Helsingin käräjäoikeudesta, Suomen Asianajajaliitosta, Käännösalan asiantuntijat KAJ ry:stä, Viittomakielen tulkit ry:stä, Suomen Puhevammaisten Tulkit ry:stä ja Helsingin seudun asioimistulkki- ja kirkkorekisterikeskuksesta. Työryhmä kuuli asiantuntijoina opetusneuvos Markku Karkamaa Opetushallituksesta, yliopistonlehtori Nina Isolahtea Tampereen yliopiston kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksiköstä, Leonardo

Doria de Souza ja Katarina Heradstveita norjalaisesta Integrenings- og mangfoldsdirektorate (IMDi) sekä vastaava asiantuntija Anne Majalampea ja lakimies Jukka-Pekka Salmelaa Hansel Oy:stä. Työryhmä kokoontui yhteensä yhdeksän kertaa. Työryhmän työ valmistui 13.6.2014. Työryhmä teki ehdotukset oikeustulkkiin rekisterin perustamiseksi lähtökohtana tulkkausdirektiivin 5 artiklan 2 kohta sekä opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmän asettamispäätöksen mukainen toimeksianto. Kääntäjien osalta työryhmä katsoi voimassa olevan auktorisoitujen kääntäjien rekisterin vastaavan direktiivissä tarkoitettua kääntäjien rekisteriä. Työryhmän keskeiset ehdotukset koskivat oikeustulkkiin rekisteriin merkittävien oikeustulkkiin pätevyysedellytyksiä ja luotettavuutta, rekisteröinnin kestoa ja uusimista, rekisteristä poistamista, rekisteritietojen saatavuutta sekä toimivaltaisia viranomaisia ja oikeusturvakysymyksiä.

Työryhmän ehdotusten pohjalta opetus- ja kulttuuriministeriössä laadittiin virkatyönä luonnos hallituksen esitykseksi laiksi oikeustulkkiin rekisteristä. Hallituksen esityksen luonnoksesta pyydettiin lausunnot tietosuojavaltuutetulta, Opetushallitukselta, Hansel Oy:ltä, oikeusministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, Sisäministeriöltä, Poliisihallitukselta, Rajavartiolaitokselta, Tullilta, Valtakunnansyyttäjänvirastolta, maahanmuuttovirastolta, Helsingin yliopistolta, Tampereen yliopistolta, Vaasan yliopistolta, Turun yliopistolta, Itä-Suomen yliopistolta, Diakoniammattikorkeakoululta, Humanistiselta ammattikorkeakoululta, Tampereen aikuiskoulutuskeskitykseltä, asioimis- ja oikeustulkkausalan tutkintotoimikunnalta, Helsingin käräjäoikeudelta, Suomen Asianajajaliitolta, Suomen kääntäjien ja tulkkiin liitto – Finlands översättar- och tolkförbund ry:ltä, Suomen käännöstoimistojen liitto ry:ltä, Käännösalan asiantuntijat KAJ ry:ltä, Viittomakielen tulkit ry:ltä ja Suomen Puhevammaisten Tulkit ry:ltä.

Lausunnon antoi yhteensä 22 tahoa. Lausunnonantajat pitivät oikeustulkkiin rekisterin perustamista tarpeellisena tulkkausalan laadun ja riittävän pätevyyden omaavien tulkkiin saatavuuden turvaamisen kannalta. Tulkkausalan koulutuksesta vastaavat lausunnonantajat ottivat lausunnoissaan kantaa rekisteriin merkitsemisen edellytykseksi esitettyihin tulkkausalan tutkintoihin ja opintoihin. Oikeustulkkiin erikoisammattitutkinnon tai soveltuvan korkeakoulututkinnon sekä 35 opintopisteen oikeustulkkausopintojen suorittamista rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä pidettiin kannatettavana riittävän oikeustulkkausalan turvaamiseksi. Tulkkausalan koulutuksesta vastaavat lausujatohot toivat esiin tulkkausalan koulutuksen rahoituksen riittävyyteen liittyvät kysymykset. Erityisesti tulkkeja käyttävät viranomaisetohot toivat esiin tulkkiin saatavuuden ja nuhteettomuuden merkityksen viranomaismenettelyssä ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisessa. Osassa lausuntoja esitettiin, että myös muun kuin tulkkiin tehtävissä tehdystä rikoksesta saadun tuomioistuimen tuomion tulisi johtaa oikeustulkkiin rekisteristä poistamiseen ja että rikostaustan tutkiminen tulisi tapahtua tulkkiin hakiessa rekisteriin merkitsemistä ensimmäisen kerran. Osa lausunnon antajista esitti myös, että viranomaiset tulisi velvoittaa käyttämään ainoastaan oikeustulkkiin rekisteriin merkittyä tulkkiä. Useassa lausunnossa otettiin kantaa ehdotuksessa esitettyyn arvioon järjestelmän kustannuksista ja siihen perustuvasta hakemusmaksun määrästä.

Lausuntopalautteen perusteella lakiehdotukseen tehtiin henkilötietojen suoja ja tiedonsaantia sekä ehdotetun oikeustulkkiin rekisterilautakunnan viranomaisasemaa koskevia muutoksia ja täsmennyksiä. Rekisteriin merkitsemisen ja rekisteristä poistamisen edellytyksenä ehdotettua tulkkiin tehtävässä tehtyä rikosta koskevia ehdotuksia ei muutettu. Ottaen huomioon oikeustulkkiin rekisterin tarkoituksen sekä rekisteriin merkitsemisen merkityksen tulkkiin ammatinharjoittamisen kannalta, muun kuin tulkkiin tehtävässä tehdyn rikoksen tai ilmeisen sopimattoman menettelyn johdosta tapahtuvaa oikeustulkkiin rekisteristä poistamista ei voida pitää tarkoituksenmukaisena. Vaadittava luotettavuus ja rehellisyys voi olla riippuvainen tulkattavan asian luonteesta. Koska oikeustulkkiin rekisteristä on tarkoitus saada apua oikeustulkkauslaitoksen tulkkiin löytämiseen hyvin moninaisissa tilanteissa ja koska kussakin tulkkauslaitanteessa edellytettävä

rehellisyyden tai luotettavuuden taso on tapauskohtaista, ei rekisteriin merkitsemisen edellytykseksi ole tarkoituksenmukaista asettaa hallinnollisesti raskasta menettelyä tulkin rehellisyyden ja luotettavuuden varmistamiseksi. Oikeustulkkiin merkityn tulkin luotettavuuden kannalta voidaan pitää riittävänä, että tulkki ei ole tulkin toiminnassaan syylistynyt sellaiseen rikokseen tai toimintaan, jonka johdosta hänen tulkkausensa luotettavuutta olisi aiheellista epäillä.

Lain täytäntöönpanoon liittyvien toimenpiteiden vuoksi lakiehdotuksen voimaantuloa muutettiin vuoden 2016 alusta 1 päivään huhtikuuta 2016.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Oikeustulkkierekisteri.* Pykälässä säädettäisiin yleisesti oikeustulkkierekisteristä ja sen tarkoituksesta. Oikeustulkkierekisteristä annettavan lain tarkoituksena olisi oikeustulkkausdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan mukaisesti tulkkauksen tehokkaan saatavuuden edistämiseksi tarvittavan pätevyyden omaavien itsenäisten tulkkierekisterin perustaminen. Ehdotettavan lain mukaisen rekisterin tarkoituksena olisi direktiivissä tarkoitettun tulkkauksen laadun ja tehokkaan saatavuuden edistäminen.

Ehdotettavan 1 §:n mukaan Opetushallitus ylläpitäisi oikeustulkkierekisteriä, jonka tarkoituksena on edistää oikeudellisissa asioissa riittävän pätevien tulkkierekisterin saatavuutta. Säännöksestä kävisi ilmi, että rekisterin ylläpitäminen tapahtuisi Opetushallituksessa. Rekisterin ylläpitäjänä Opetushallitus vastaisi tietojen luovuttamisesta ja oikeellisuudesta sekä rekisteriin merkittyjen henkilöiden informointivelvollisuudesta. Sen sijaan rekisteriin merkittäviin tietoihin liittyvään päätöksentekoon toimivaltaisesta viranomaisesta säädettäisiin lain 2 §:ssä. Säännöksestä kävisi myös ilmi se, että rekisteriin merkitseminen koskisi oikeudellisissa asioissa riittävän pätevyyden omaavien tulkkierekisterin saatavuutta.

Oikeustulkkierekisterin avulla oikeustulkkauspalvelujen käyttäjät voisivat myös tarkistaa tulkin oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen voimassaolon. Oikeustulkkauslaitoista tulkkierekisterin avulla löytää riittävän pätevyyden omaavia tulkkeja ja toisaalta rekisteriin merkitseminen toimisi riittävän oikeustulkkauspalveluiden todentamisen keinona.

2 §. *Oikeustulkkierekisterilautakunta.* Pykälässä säädettäisiin oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä koskevissa asioissa toimivaltaisesta viranomaisesta. Säännöksen mukaan oikeustulkkierekisteriin merkitsemisestä ja rekisteristä poistamisesta päättäisi Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkkierekisterilautakunta, jonka Opetushallitus asettaisi enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Toimikausi voisi siten olla viittä vuotta lyhyempikin. Lautakunnan jäsenet olisivat sivutoimisia eivätkä he olisi virka- tai työsuhteessa Opetushallitukseen. Oikeustulkkierekisterilautakunnan kokoonpanosta säädettäisiin 3 §:ssä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oikeustulkkierekisterilautakunnan valvontatehtävästä. Valvontatehtävä kattaisi esimerkiksi hallintolain 8 a § luvussa säädettyjen hallintokanteluun käsitteeseen.

Pykälän 3 momentin mukaan Opetushallitus päättäisi oikeustulkkierekisterilautakunnan jäsenien palkkiot ja vastaisi oikeustulkkierekisterilautakunnan hallintoasioista. Hallintoasioilla tarkoitettaisiin muun muassa oikeustulkkierekisterilautakunnalle toimitettujen oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä ja rekisteriin merkitsemisen uusimista koskevien hakemusten kirjaamista ja lautakunnan kirjanpitoa sekä oikeustulkkierekisterilautakunnan kokousten järjestämiseen liittyviä hallinnollisia tehtäviä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin valtuudesta säätää valtioneuvoston asetuksella tarkemmin oikeustulkkierekisterilautakunnan tehtävistä.

3 §. *Oikeustulkkierekisterilautakunnan kokoonpano.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin oikeustulkkierekisterilautakunnan jäsenien määrästä. Oikeustulkkierekisterilautakunta asetettaisiin siten, että Opetushallitus nimeäisi oikeustulkkierekisterilautakuntaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

heenjohtajan sekä vähintään neljä muuta jäsentä, joille kullekin nimettäisiin henkilökohtainen varajäsen. Varajäsenen sovellettaisiin mitä laissa säädettäisiin jäsenestä.

Lautakunnan jäsenistä vähintään yhden tulisi pykälän 2 momentin mukaan edustaa tulkin ammatissa toimivia ja vähintään yhden oikeustulkkauspalvelujen käyttäjiä. Tulkin ammatissa toimivia edustavaksi jäseneksi voitaisiin nimetä esimerkiksi tulkkien etujärjestön edustaja. Oikeustulkkauspalvelujen käyttäjien edustajaksi voitaisiin ehdotusten perustella nimetä esimerkiksi tuomioistuimen taikka asianajajien edustaja. Oikeustulkkiprekisterilautakunnan asioiden käsittelyyn liittyvän sekä oikeustulkkaukseen liittyvän oikeustieteellisen asiantuntemuksen varmistamiseksi vähintään yhden jäsenen tulisi olla suorittanut muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Lisäksi vähintään yhdellä jäsenellä tulisi olla korkeakoulujen tulkkaus- ja käännösalan opetuksen asiantuntemusta ja yhdellä jäsenellä muun tulkkaus- ja käännösalan opetuksen asiantuntemusta. Tulkkausalan opetuksen asiantuntemus olisi tärkeää muun muassa silloin, kun lautakunnan olisi arvioitava hakijan suorittamien oikeustulkkausalan opintojen soveltuminen rekisteriin merkitsemisen tai rekisteriin merkitsemisen uusimisen edellytyksenä.

Oikeustulkkiprekisterin jäsenen tehtävästä eronneen jäsenen tilalle tulisi nimetä uusi jäsen lautakunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

4 §. *Päätöksenteko oikeustulkkiprekisterilautakunnassa.* Oikeustulkkiprekisterilautakunta olisi Opetushallituksen yhteydessä toimiva sivuelin eli viranomainen. Näin ollen asioiden käsittelyssä ja toiminnassa olisi noudatettava mitä hallintolaissa (434/2003), viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja kielilaissa (423/2003) säädetään.

Oikeustulkkiprekisterilautakunta olisi pykälän 1 momentin mukaan päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä olisivat läsnä.

Pykälän 2 momentin mukaan päätöksenteosta ja asioiden käsittelystä oikeustulkkiprekisterilautakunnassa voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää muun muassa oikeusturvalautakunnan kokousten järjestämiseen liittyvistä menettelyistä.

5 §. *Oikeustulkkiprekisteriin merkitsemisen edellytykset.* Pykälässä säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden täyttyessä oikeustulkkiprekisterilautakunnan olisi hakemuksesta merkittävä tulkki oikeustulkkiprekisteriin. Säännöksen mukaisesti rekisteriin merkitsemistä haettaisiin oikeustulkkiprekisterilautakunnalta. Hallintolain mukaisesti hakijan olisi esitettävä selvitys siitä, että rekisteröinnin edellytykset täyttyvät. Vastaavasti oikeustulkkiprekisterilautakunnan olisi selvitettävä sellaisten rekisteriin merkitsemisen edellytysten voimassaolo, jotka ilmeenevät sillä käytettävissä olevista tiedoista.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan ensimmäisenä edellytyksenä oikeustulkkiprekisteriin merkitsemiselle olisi hakijan täysi-ikäisyys ja täysivaltaisuus. Muun muassa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa, julkisuuslaissa ja rikoslaissa säädetään tulkkia koskevasta esteellisyydestä ja salassapitovelvollisuudesta. Täysi-ikäisyys- ja täysivaltaisuusedellytyksen tarkoituksena olisi omalta osaltaan edistää tavoitetta, että tulkilla olisi riittävä kyky ymmärtää kussakin yksittäisessä tilanteessa tulkkauksen merkitys yksilön oikeusturvan toteuttamisessa ja omat edellytyksensä toimia yksittäisessä tulkkaustilanteessa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin rekisteriin merkittävältä tulkilta edellytettävästä ammattitaitoa koskevasta kelpoisuudesta. Tulkkausdirektiivin 2 artiklan 8 kohdan mukaan tarjottavan tulkkauksen on oltava riittävän laadukasta, jotta sen avulla voidaan turvata menette-

lyn oikeudenmukaisuus erityisesti varmistamalla, että epäillyt tai syytetyt henkilöt tuntevat heitä vastaan vireillä olevan asian ja kykenevät käyttämään oikeuttaan puolustukseen. Riittävän laadun ja tarvittavan pätevyyden takaamiseksi rekisteriin merkittäviltä tulkeilta tulisi edellyttää riittävää kielen ja oikeustulkkauksen toimintaympäristön ja tulkkausmenetelmien hallintaa sekä riittävää työelämäosaamista ja ymmärrystä tulkintyön ammattietiikasta. Kielen ja toimintaympäristön riittävä hallinta sekä objektiivisuus ja puolueettomuus ovat tärkeitä menettelyn oikeudenmukaisuuden ja yksilöiden oikeusturvan kannalta. Sekä asianomaisen että asianomaisen viranomaisen on voitava luottaa tulkkauksen asianmukaisuuteen. Oikeustulkkierekisteriin merkittävältä tulkilta tulisi edellyttää käytännössä osoitettua kykyä välittää viesti muutumattona ja ymmärrystä eri käsitteiden merkityksestä kussakin asiayhteydessä. Tämä edellyttää, että tulkki tuntee oikeustulkkauksen kannalta olennaisen toimintaympäristön eli suomalaisen yhteiskunnan instituutioiden ja oikeusjärjestelmän toimintaperiaatteet ja käsitteet ja hallitsee menettelyyn liittyvän ammattikielen molemmilla tulkattavilla kielillä. Tulkin on ymmärrettävä eri prosessilajien, kuten siviiliprosessin, hallintolainkäytön ja rikosprosessin väliset erot sekä näiden prosessien vaiheet. Tulkin tulee myös hallita eri tulkkausmenetelmät ja tulkkaustekniset keinot ja kyetä arvioimaan menetelmien ja teknisten keinojen tarkoituksenmukaisuutta kunkin tulkkaustehtävän ja -tilanteen kannalta.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan a alakohdan mukaan rekisteriin merkittäisiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain nojalla säädetyn tutkintorakenteen mukaisen oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittanut tulkki. Edellä mainittuja oikeustulkkauksessa vaadittavia taitoja ja niiden riittävää tasoa on arvioitu ja ne on määritelty oikeustulkin erikoisammattitutkinnon tutkinnon perusteissa, jotka on laadittu yhteistyössä työelämän asiantuntijoiden kanssa. Oikeustulkin erikoisammattitutkinnon suorittamiseksi vaadittava ammattitaito kattaa ammatillisen toiminnan ja työelämäosaamisen, oikeustulkin toimintaympäristön tuntemisen, oikeustulkin työkielten hallinnan sekä oikeustulkkaustaidon. Oikeustulkin erikoisammattitutkinto on ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton näyttötutkinto, joka voidaan tarvittaessa suorittaa myös ilman valmistavaa koulutusta, jos henkilö on saavuttanut riittävän osaamisen muuta kautta. Näyttötutkinnossa osoitettava ammattitaito voi olla hankittu esimerkiksi työelämässä tai harrastustoiminnassa. Näin ollen esimerkiksi asioimistulkin ammattitutkinnon tai tulkkausalan korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö voisi mennä suorittamaan oikeustulkin erikoisammattitutkinnon, jos hän on saavuttanut tutkinnon perusteissa määritellyn ammattitaidon käytännön työtehtävissä.

Tulkkausalalle soveltuvan tutkinnon voi suorittaa myös korkeakoulussa. Korkeakoulututkintoihin ei kuulu varsinaista oikeustulkkausalaa tutkintoa, mutta korkeakoulut ja muut oppilaitokset voivat järjestää erikoistavia opintoja, joilla voidaan saavuttaa riittävä ammattitaito tutkinnon suorittamisen aikana tai tutkinnon suorittamisen jälkeen. Pykälän 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaan rekisteriin merkittäisiin myös tulkki, joka on suorittanut tulkin tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon ja vähintään 35 opintopisteen tai sitä vastaavan laajuiset oikeustulkkauksen opinnot. Oikeustulkkauksen opinnot voisivat sisältyä soveltuvaan korkeakoulututkintoon tai olla suoritettu tutkinnon lisäksi. Kohdassa tarkoitetuista soveltuvista korkeakoulututkinnoista ja oikeustulkkausopinnoista voitaisiin ehdotetun pykälän 3 momentin mukaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Jotta rekisteriin eri tutkintojen ja opintojen perusteella merkittävien tulkkien oikeustulkkaustaidossa ja osaamisessa ei lähtökohtaisesti olisi eroa, tulisi myös rekisteröinnin perusteeksi hyväksyttävien momentin 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettujen oikeustulkkausopintojen sisältää oikeustulkkauksen toimintaympäristön tuntemusta, oikeustulkkaustaitoa ja työkielen hallintaa sekä oikeustulkin työelämäosaamista ja ammattimaista toimintaa kattavia opintoja.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olisi tulkin oikeustulkkierekisterilautakunnalle antama kirjallinen vakuutus ja, että tulkkiä ei

olisi poistettu rekisteristä hakemista edeltävän kolmen vuoden aikana rikokseen syyllistymisen tai ilmeisen sopimattoman menettelyn vuoksi ehdotetussa 7 §:n 3 tai 4 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Tulkkausdirektiivin 5 artiklan 3 kohta sisältää luottamuksellisuutta koskevan säännöksen. Kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että tulkki ja kääntäjien edellytetään noudattavan direktiivin mukaisesti tarjottavassa tulkkausessa ja toimitettavissa käännöksissä luottamuksellisuutta. Oikeustulkki saa työssään tietoonsa salassa pidettäviä tietoja, kuten yksityishenkilöiden terveystietoja tai kesken olevaan rikostutkintaan liittyviä tietoja. Paitsi, että tulkin on tunnettava salassapitosäännökset, häneltä edellytetään myös ehdotonta salassapitosäännösten noudattamista. Vaitiolovelvollisuuden noudattamisen lisäksi tulkin luotettavuuden kannalta on tärkeää, ettei tulkki toimi asiassa, jossa hänen puolueettomuutensa voi vaarantua. Useissa tulkkausesta huolehtimiseen velvoittavissa säännöksissä viranomaiselle asetetaan vastuu tulkin luotettavuuden varmistamisesta. Kirjallinen vakuutus toimisi tulkin henkilökohdaisena sitoutumisen osoituksena tehtävän vaatimaan luottamuksellisuuteen ja asianmukaiseen tehtävän hoitoon. Kirjallisessa vakuutuksessa tulkki sitoutuisi oikeustulkkeja koskevaan ammattieettiseen säännöstöön ja asioiden luottamuksellisuuden noudattamiseen. Syyllistymistä rikokseen tulkin tehtävässä ei erikseen tutkittaisi tulkin hakiessa rekisteriin merkitsemistä ensimmäisen kerran, mutta jos rekisteriin merkitsemistä hakeva tulkki olisi hakemusta edeltävän kolmen vuoden aikana poistettu sillä perusteella tai muun tulkin tehtävässä ilmenneen sopimattoman toiminnan vuoksi, ei tulkkiä voitaisi merkitä rekisteriin ennen säännöksessä mainitun määräajan kulumista.

Pykälän 2 momentin mukaan jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu tutkinto tai opinnot olisi suoritettu aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä koskevan hakemuksen vireille tuloa, olisi rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä, että hakija osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkaukseen soveltuvan korkeakoulututkinnon ja oikeustulkkausopinnot perusteella rekisteriin merkitsemistä hakevan osalta riittäisi, että joko tutkinto tai oikeustulkkausopinnot olisi suoritettu hakemista edeltävän viiden vuoden aikana, mikäli oikeustulkkausopinnot olisi esimerkiksi suoritettu tutkinnon suorittamisen jälkeen.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin siitä, miten 2 momentissa tarkoitettu oikeustulkkaukseen ylläpitäminen voitaisiin osoittaa. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää lisäksi 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettua soveltuvista korkeakoulututkinnoista ja oikeustulkkausopinnoista.

6 §. *Oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen voimassaolo.* Pykälän 1 momentin mukaan 5 §:ssä säädetyt edellytykset täyttävä tulkki merkittäisiin oikeustulkkierekisteriin viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Rekisteriin merkitseminen olisi siten aina voimassa viisi vuotta, jollei tulkkiä poistettaisi määräajan kuluessa 7 §:ssä säädettäväksi ehdotetulla perusteella. Oikeustulkkierekisterilautakunta antaisi tulkille todistuksen rekisteriin merkitsemisestä. Momenttiin ehdotetaan valtuutussäännöstä säätää valtioneuvoston asetuksella tarkemmin tulkille annettavan todistuksen sisällöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeustulkkierekisteriin merkitseminen voitaisiin määräajan jälkeen hakemuksesta uusia, jos 5 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset edelleen täyttyvät ja tulkki osoittaisi ylläpitäneensä oikeustulkkaukseen soveltuvan korkeakoulututkinnon ja oikeustulkkausopinnot perusteella rekisteriin merkitsemistä hakevan osalta riittäisi, että joko tutkinto tai oikeustulkkausopinnot olisi suoritettu hakemista edeltävän viiden vuoden aikana. Yhtäjaksoinen oikeustulkkierekisterissä pysyminen edellyttäisi, että tulkki hakee rekisterimerkinnän uusimista ajoissa ennen viiden vuoden määräajan päättymistä ja osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkaukseen soveltuvan korkeakoulututkinnon ja oikeustulkkausopinnot perusteella rekisteriin merkitsemistä hakevan osalta riittäisi, että joko tutkinto tai oikeustulkkausopinnot olisi suoritettu hakemista edeltävän viiden vuoden aikana. Ehdotuksen mukaan oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen uusimista voisi kuitenkin hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 1 momentissa tarkoitettua määräajan päättymistä. Ehdotetun 5 §:n 3 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin siitä, miten oikeustulkkaukseen ylläpitäminen voitaisiin osoittaa.

7 §. Oikeustulkkirekisteristä poistaminen. Pykälässä säädettäisiin siitä, milloin oikeustulkkirekisterilautakunnan olisi poistettava tulkki oikeustulkkirekisteristä kesken merkitsemisen voimassaolon.

Pykälän 1 kohdan mukaan oikeustulkkirekisteriin merkitseminen olisi poistettava, jos rekisteriin merkitty tulkki pyytäisi sitä kirjallisesti.

Pykälän 2 kohdan mukaan oikeustulkkirekisterilautakunnan olisi poistettava tulkki oikeustulkkirekisteristä, jos rekisteriin merkitty tulkki ei täyttäisi 5 §:n 1 momentissa säädettyjä rekisteriin merkitsemiselle säädettyjä edellytyksiä. Kohdan perusteella tulkki tulisi poistaa oikeustulkkirekisteristä esimerkiksi silloin, jos hänen toimintakelpoisuuttaan on rajoitettu. Jos rekisteriin merkitseminen olisi tapahtunut virheellisten tietojen perusteella, kuten väärennetyn tutkintotodistuksen tai rekisteriin merkitsemistä koskevassa päätöksenteossa olisi tapahtunut muu virhe, tulisi asia ratkaista hallintolain mukaisesti virheen korjaamisena ja tulkki poistaa rekisteristä, mikäli rekisteriin merkitsemisen edellytykset eivät täytyisi.

Pykälän 3 kohdan mukaan oikeustulkkirekisterilautakunnan olisi poistettava tulkki oikeustulkkirekisteristä, jos tulkki olisi tuomioistuimen tuomiolla todettu syylliseksi rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimiessaan. Kohdassa tarkoitettuun rikokseen olisi tullut syyllistyä tulkin toiminnassa. Tällaisena tekona voisi tulla kyseeseen esimerkiksi rikoslain 38 luvun mukainen salassapitorikos. Tulkin poistaminen oikeustulkkirekisteristä tulkkinä toimiessaan tehdyn rikoksen perusteella olisi tarpeen ensisijaisesti juuri oikeustulkkirekisteriin merkittyjen tulkkien luotettavuuden turvaamiseksi. Oikeustulkkirekisteristä poistamisen edellytyksenä mainitun kohdan perusteella olisi tuomioistuimen toteama syyksiluettavuus. Pykälän 2 momentin mukaan kohdassa tarkoitettu asia tulisi oikeustulkkirekisterilautakunnan ratkaistavaksi tuomioistuimen 11 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella. Ehdotetun 11 §:n mukaan tuomioistuimen olisi ilmoitettava oikeustulkkirekisterilautakunnalle päätöksestään, jolla oikeustulkkirekisteriin merkitty tulkki on todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimiessaan.

Pykälän 4 kohdan mukaan oikeustulkkirekisterilautakunnan olisi poistettava tulkki oikeustulkkirekisteristä, jos tulkki on muutoin toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkinä. Pykälän kohdan perusteella oikeustulkkirekisteristä poistaminen voisi tulla kysymykseen esimerkiksi oikeustulkkirekisterilautakunnalle tehdyn hallintokantelun perusteella todetun ilmeisen sopimattoman toiminnan perusteella. Kohtaa voitaisiin soveltaa esimerkiksi sellaisissa tapauksissa, joissa tulkki on toiminut niin vakavasti tulkkinä koskevien ammattieettisten ohjeiden vastaisesti, ettei hallintolain 53 c §:ssä säädetty hallinnollinen ohjaus olisi riittävä toimenpide. Kohdassa tarkoitettua toimintaa tulisi arvioida suhteessa tulkin oikeustulkkirekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevassa kirjallisessa vakuutuksessa sitoutumiin velvoitteisiin. Näitä olisivat muun muassa salassapitovelvollisuuden noudattaminen, esteellisyyden huomioiminen, puolueettomuus ja tiedon väärinkäyttökielto. Ehdotetun 2 momentin mukaan kohdassa tarkoitettu asia tulisi oikeustulkkirekisterilautakunnan ratkaistavaksi tulkkinä koskevan kirjallisen kantelun tai viranomaisen ilmoituksen perusteella. Hallintolain mukaisesti oikeustulkkirekisterin olisi kuultava tulkkinä ennen rekisteristä poistamista etenkin silloin kun asia perustuisi muulta taholta kuin rekisteriin merkityltä itseltään tulleeeseen tietoon.

Pykälän 1 momentin 3 ja 4 kohdan mukaisilla oikeustulkkirekisteristä poistamisen perusteilla pyrittäisiin rekisteriin merkittyjen tulkkien osalta edistämään tulkkausdirektiivin 5 artiklan 3 kohdan sisältämää luottamuksellisuutta koskevaa vaatimusta.

8 §. *Oikeustulkkirekisteriin merkittävät tiedot.* Oikeustulkkirekisteriin merkittäisiin tulkin nimi, henkilötunnus ja osoite sekä tiedot rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevasta 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta tutkinnosta tai opinnoista sekä oikeustulkaustaidon ylläpitämisestä. Opinnoista rekisteriin merkittäisiin se, onko tulkki suorittanut oikeustulkin erikoisammattitutkinnon vai korkeakoulututkinnon ja oikeustulkkauksen opinnot, milloin tutkinto tai opinnot on suoritettu ja mitkä ovat tutkinnon tai opintojen mukaiset tulkin työkielet. Osoitetietojen lisäksi oikeustulkkirekisteriin voidaan tulkin pyynnöstä merkitä sähköpostiosoite, puhelinnumero tai muu yhteystieto. Oikeustulkkirekisterin käytettävyyden kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että tulkki ilmoittaisi rekisteriin merkittäväksi myös sähköpostiosoitteen tai puhelinnumeron, jonka välityksellä häneen voi saada yhteyden nopeallakin aikavälillä. Yhteystietojen ilmoittaminen ei kuitenkaan olisi välttämätöntä. Osoitetietojen merkitseminen olisi kuitenkin välttämätöntä oikeustulkkirekisterin ylläpitämiseen ja rekisteröintiin liittyvän tiedottamisen vuoksi. Tarkoituksena on, että rekisteritietojen perusteella oikeustulkkirekisterilautakunta muun muassa toimittaisi ilmoituksen rekisteriin merkitsemisen voimassaolon päättymisestä ja tietoa merkinnän uusimisen hakemisesta. Oikeustulkkirekisteriin merkittäisiin myös tiedot siitä, miten rekisteriin merkitty tulkki on osoittanut oikeustulkaustaidon ylläpitämisen jos kysymyksessä on ollut viittä vuotta aikaisemmin ennen rekisteriin merkitsemisen hakemista suoritetusta tutkinnosta tai opinnoista tai rekisteröinnin uusiminen.

Pykälän 2 momentin mukaan oikeustulkkirekisteriin merkityn tulkin olisi viipymättä ilmoitettava oikeustulkkirekisterilautakunnalle rekisteriin merkittyjen tietojensa muuttumisesta. Teknisluonteisten rekisteritietojen muuttaminen, kuten osoitteenmuutos, voitaisiin tehdä rekisteriä ylläpitävän Opetushallituksen toimesta.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeustulkkirekisteriin merkityt tiedot on poistettava ilman aiheutonta viivytystä jos merkitsemisen voimassa olo on päättynyt tai tulkki on poistettu oikeustulkkirekisteristä taikka jos oikeustulkkirekisterilautakunta on saanut tiedon oikeustulkkirekisteriin merkityn tulkin kuolemasta. Tieto tulkin poistamisesta oikeustulkkirekisteristä 7 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan perusteella olisi kuitenkin säilytettävä kolme vuotta rekisteristä poistamisesta lukien. Tieto tulkin poistamisesta tulkkina toimiessaan tehdyn rikoksen tai muun ilmeisen sopimattoman toiminnan perusteella olisi säilytettävä kolme vuotta siitä kun poistaminen on tapahtunut, jotta oikeustulkkirekisterilautakunta voisi selvittää rekisteritiedoista, onko rekisteriin merkitsemistä hakevan tulkin merkitsemiselle mainittua 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua estettä.

9 §. *Oikeustulkkirekisterin tietojen käsitteleminen.* Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin laissa säädettyjen tietojen suhteesta julkisuuslakiin ja henkilötietolakiin (523/1999). Oikeustulkkirekisteriin merkittävät tiedot ovat henkilötietolaissa tarkoitettuja henkilötietoja ja henkilötietolain 2 §:n mukaan henkilötietoja käsiteltäessä on noudatettava, mitä henkilötietolaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Henkilötietolain mukaan laissa tarkoitetaan henkilötiedolla kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Julkisuuslain 1 §:n mukaan viranomaisen asiakirjat ovat julkisia, jollei julkisuuslaissa tai muussa laissa toisin säädetä. Ehdotetussa laissa ei säädettäisi julkisuuslaista poikkeavia salassapitoa tai vaitiolovelvollisuutta koskevia säännöksiä. Näin ollen oikeustulkkirekisteriin merkittävien tietojen julkisuus ja salassapito määräytyisi julkisuuslain mukaan. Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, hallintoviranomaisen asiakirjat ja rekisterit, jotka sisältävät tietoja tuomitusta taikka vangitusta tai muutoin vapautensa menettäneestä henkilöstä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy. Näin ollen oikeustulkkirekisterin tietojen, jotka koskisivat 7 §:n 1

momentin 3 kohdassa tarkoitettua tuomiota, salassapito määräytyisi mainitussa julkisuuslain kohdassa säädetyllä tavalla. Sama koskisi henkilön ilmoittamaa salaista puhelinnumeroa (julkisuuslain 24 § 1 mom 31 kohta).

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa säädetään, oikeustulkikirekisteristä voitaisiin pykälän 2 momentin mukaan julkaista yleisen tietoverkon välityksellä tiedot rekisteriin merkityn tulkin nimestä ja siitä, missä kielissä hän on suorittanut 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun tutkinnon tai opinnot. Rekisteriin merkityn tulkin pyynnöstä yleisen tietoverkon välityksellä voidaan julkaista myös tulkin toiminta-alue, sähköpostiosoite, puhelinnumero tai muu yhteystieto. Viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin mukaan viranomaisen henkilökirekisteristä saa antaa henkilötietoja sisältävän kopion tai tulosteen tai sen tiedot sähköisessä muodossa, jollei laissa ole toisin erikseen säädetty, jos luovutuksensaajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja. Julkisuuslain 16 §:n 3 momentti edellyttää, että luovutuksensaajan oikeus tallettaa ja käyttää henkilötietoja selvitetään. Tällaista ei yleisen tietoverkon välityksellä julkaistavien tietojen osalta voida selvittää. Säännöksessä olisi lueteltu tyhjentävästi ne tiedot, jota yleisen tietoverkon välityksellä voitaisiin rekisteriin merkitystä tulkista julkaista. Internet-sivuilla ei siten voitaisi julkaista tietoja muun muassa siitä, onko tulkki poistettu oikeustulkikirekisteristä tai missä rekisteröinnin perusteena olevat opinnot tai tutkinto on suoritettu. Rekisteriin merkityn tulkin pyynnöstä yleisen tietoverkon välityksellä voitaisiin julkaista myös tulkin sähköpostiosoite, puhelinnumero tai muu yhteystieto. Muu yhteystieto voisi olla esimerkiksi tulkkivälityspalvelun yhteystieto kuten internet-osoite. Tarkoituksena on, että rekisteriin merkitsemistä hakevalta tulkilta kysyttäisiin hakemisivaiheessa suostumus tietojen julkaisemisesta internetissä. Tulkin olisi myös mahdollista ilmoittaa hakemuksen teon yhteydessä, haluaako hän muun puhelinnumerosa tai sähköpostiosoitteensa tai muun yhteystiedon julkaistavan yleisen tietoverkon välityksellä. Rekisteriin merkityillä tulkilla olisi momentin mukaan oikeus kieltää häntä koskevien tietojen julkaiseminen. Kielto-oikeus koskisi kaikkien momentissa mainittujen tietojen julkaisemista.

10 §. Maksut. Oikeustulkikirekisterin ylläpitämisestä aiheutuvat kustannukset on tarkoitus kattaa rekisteriin merkitsemistä koskevilla hakemusmaksuilla. Näin ollen pykälässä säädettäisiin siitä, että oikeustulkikirekisterilautakunta perisi hakijalta maksun 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun hakemuksen käsittelemisestä. Maksuun sovellettaisiin, mitä valtion maksuperustelaissa (150/1992) säädetään. Valtion maksuperustelain 2 §:n 2 kohdan mukaan laissa tarkoitetaan julkisoikeudellisella suoritteella valtion viranomaisen suoritetta, jonka kysyntä perustuu lakiin tai asetukseen ja jonka tuottamiseen viranomaisella on tosiasiallinen yksinoikeus. Oikeustulkikirekisteriin merkitsemistä ja merkitsemisen uusimista koskeva hakemusmaksu on katsottava maksuperustelain mukaiseksi julkisoikeudelliseksi suoritteeksi. Säännökseen ehdotettavan viittaussäännöksen nojalla valtion maksuperustelain säännösten mukaisesti määräytyisi maksuista päättävä viranomainen, maksujen perintä, muutoksenhaku ja muut maksuperustelaissa säädetyt asiat.

11 §. Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus. Tuomioistuimen olisi ehdotettavan 11 §:n mukaan ilmoitettava oikeustulkikirekisterilautakunnalle päätöksestään, jolla oikeustulkikirekisteriin merkitty tulkki on todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimissaan. Säännöksessä mainittu ilmoitusvelvollisuus koskisi 7 §:n 3 kohdassa säädettyä perustetta poistaa tulkki oikeustulkikirekisteristä. Vastaavankaltainen tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös on auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa. Säännös eroaisi auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa olevasta säännöksestä siten, että auktorisoiduista kääntäjistä annetussa laissa ilmoitusvelvollisuus koskee päätöstä, jolla auktorisoitu kääntäjä on tuomittu rangaistukseen rikoksesta kun nyt ehdotettu velvollisuus koskisi päätöstä, jolla joku on todettu

sylliseksi rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkina toimiessaan. Ilmoitusvelvollisuuden syn-
tyminen ei siten edellyttäisi rangaistukseen tuomitsemista.

12 §. Muutoksenhaku. Oikeustulkki- ja oikeustulkki- rekisterilautakunnan päätökseen, joka koskee oikeustulkki-
rekisteriin merkitsemistä, oikeustulkki- rekisteriin merkitsemisen uusimista tai oikeustulkki-
rekisteristä poistamista, saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallinto-
lainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallintolainkäyttölain mukaisesti määräytyisivät siten
muun muassa toimivaltainen valitusviranomaisen, valitusoikeus ja valitusaika. Hallinto-
oikeuden päätökseen saisi ehdotuksen mukaan hakea muutosta korkeimpaan hallinto-
oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan.

Koska hakijalta perittävään maksuun sovellettaisiin valtion maksuperustelakia, tulisi hake-
musmaksuun hakea muutosta siten kuin maksuperustelaissa säädetään. Sen sijaan Opetushalli-
tuksen päätökseen, joka koskisi tietojen luovuttamista rekisteristä taikka muuhun vastaavaan
rekisteriin ylläpitäjänä tekemään päätökseen haettaisiin muutosta siten kuin siitä soveltuvassa
lainsäädännössä, kuten viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa, säädettäisiin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotukseen laiksi oikeustulkki- ja oikeustulkki- rekisterilautakunnan tehtävistä (2 § 4 mom.), oikeustulkki-
rekisterilautakunnan päätöksenteosta ja asioiden käsittelystä oikeustulkki- rekisterilautakunnassa (4 §
3 mom.), oikeustulkki- rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevan kirjallisen vakuutuksen
edellytyksistä (5 § 1 mom. 3 kohta), oikeustulkkaustaidon ylläpitämisen osoittamisesta sekä
rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevista soveltuvista korkeakoulututkinnoista ja oike-
ustulkkaustaidon opinnoista (5 § 3 mom.) sekä tulkille annettavan todistuksen sisällöstä (6 § 1
mom.).

Lakiehdotuksen 2 §:n 4 momentin valtuutussäännöksen nojalla valtioneuvoston asetuksella
voitaisiin tarpeen mukaan säätää tarkemmin esimerkiksi oikeustulkki- rekisterilautakunnan re-
kisteriin merkittyjen tulkki- ja tulkki- valvontatehtävän käytännön toteuttamisesta tai oikeustulkki-
rekisterilautakunnan mahdollisuudesta antaa oikeustulkkausta koskevaa ohjeistusta tai suosituk-
sia.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin lakiehdotuksen 4 §:n 3 momentin nojalla säätää tar-
kemmin oikeustulkki- rekisterilautakunnan kokoontumisesta ja päätöksentekoa koskevasta ää-
nestämisestä.

Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua kirjallista vakuutuksesta säädet-
täisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella olisi tarkoitus sää-
tää kirjallisen vakuutuksen sisällöstä. Kirjallisen vakuutuksen tarkoituksena olisi, että tulkki
sitoutuisi siinä tulkki- toimintaa koskevien säädösten ja ammattieettisten sääntöjen noudattami-
seen. Kirjallisen vakuutuksen tulisi sisältää ainakin salassapitovelvollisuuden, esteettömyy-
den, puolueettomuuden ja tiedon väärinkäyttökieltoon sitoutumista koskevan vakuutuksen.
Lisäksi tulkki- tulkin tulisi vakuutettava, että hän tulkkina toimiessaan myös muutoin toimii rehelli-
sesti ja oikeudenmukaisuutta edistäen.

Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin lakiehdotuksen 5 §:n 3 momentin nojalla säätää tar-
kemmin siitä, mitkä korkeakoulututkinnot olisivat ehdotetun lain 5 §:n 1 momentin 2 kohdan
b alakohdassa tarkoitettuja tulkki- tehtävään soveltuvia korkeakoulututkintoja. Tulkin tehtä-
vään soveltuvia korkeakoulututkintoja olisivat ainakin esimerkiksi yliopistolain nojalla sääde-
tyt humanistisen koulutusalan kieli- ja käännöstieteissä suoritettavat ylempät korkeakoulututkin-

not. Lisäksi valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin siitä, mitä edellä mainitussa lainkohdassa tarkoitettujen oikeustulkkausopintojen tulisi pitää sisällään ja miten muina kuin opintopisteinä ilmoitetut oikeustulkkausopintojen laajuus arvioitaisiin. Kuten 5 §:n 1 momentin 2 kohdan b alakohdan yksityiskohtaisissa perusteluissa on selostettu, tulisi kohdassa tarkoitettujen oikeustulkkausopintojen sisältää ainakin oikeustulkkauksen toimintaympäristön tuntemusta, oikeustulkkauksaitoa ja työkielen hallintaa sekä oikeustulkin työelämäosaamista ja ammattimaista toimintaa kattavia opintoja siten, että niiden yhdessä soveltuvan korkeakoulututkinnon kanssa voitaisiin katsoa tuottavan vähintään oikeustulkin erikoisammattitutkinnossa osoitettavan ammattitaidon.

Jos ehdotetun 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu tutkinto tai opinnot olisi suoritettu aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä koskevan hakemuksen vireille tuloa, olisi rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä, että hakija osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkauksaitoaan. Lakiehdotuksen 6 §:n 2 momentin mukaan rekisteriin merkitsemisen uusiminen edellyttäisi myös oikeustulkkauksaitaidon ylläpitämisen osoittamista. Ehdotuksen 5 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin siitä, miten oikeustulkkauksaitaidon ylläpitäminen voitaisiin osoittaa. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin siitä, voidaanko oikeustulkkauksaitaidon ylläpitäminen osoittaa työkokemuksella ja/ tai opinnoilla ja minkälaista selvitystä esimerkiksi tulkkaustoimeksiantojen suorittamisesta olisi osoitettava.

Ehdotetun 6 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin tulkille annettavan todistuksen sisällöstä. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää, että todistukseen merkitään tulkin henkilötietojen lisäksi rekisteriin merkitsemisen päiväys, rekisteriin merkitsemisen voimassaolo, ja miten rekisterin voimassa olon voi tarkistaa.

Oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä ja rekisteriin merkitsemisen uusimista koskevan hakemuskannan määrä tulisi valtion maksuperustelain 8 §:n nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön päätettäväksi. Asiasta säädettäisiin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2016. Lakiehdotuksen mukaan säädetyt edellytykset täyttävä tulkki tulisi merkitä oikeustulkkierekisteriin, mikä edellyttäisi, että sekä oikeustulkkierekisteri, että toimivaltainen viranomainen olisivat olemassa lain voimaan tullessa. Näin ollen ehdotetun lain voimaantulossa tulisi ottaa huomioon oikeustulkkierekisterin teknisen toteutuksen sekä oikeustulkkierekisterin asettamisen edellyttämä aika lain hyväksymisestä. Oikeustulkkierekisterin tekninen toteuttaminen vaatisi arviolta yhdestä kahteen kuukauteen. Saman verran tulisi varata aikaa myös oikeustulkkierekisterin asettamisen valmistelua ja oikeustulkkierekisteristä tiedottamista.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Lakiehdotus on merkityksellinen erityisesti perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan ja 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan kannalta, minkä lisäksi sääntelyä on arvioitava perustuslain 124 §:ssä julkisen hallintotehtävän antamiselle säädettyjen edellytysten näkökulmasta.

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietojen suojasta säädetään kyseisen momentin mukaan tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan lainsäätäjän liikkumavaraa rajoittaa tämän säännöksen lisäksi myös se, että henkilö-

tietojen suoja osittain sisältyy samassa momentissa turvatus yksityiselämän suojan piiriin. Valiokunta on käytännössään pitänyt henkilötietojen suojan kannalta tärkeinä sääntelykohteina ainakin rekisteröinnin tavoitetta, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöä, niiden sallittuja käyttötarkoituksia mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaikaa henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturvaa. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 32/2008 vp, PeVL 11/2008 vp).

Ehdotetun lain mukaiseen rekisteriin merkitseminen perustuisi tulkin hakemukseen ja olisi siten vapaaehtoista. Lakiehdotuksen mukaan oikeustulkkierekisteriin merkittäisiin tulkin nimi, henkilötunnus ja osoite sekä tiedot rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevasta tutkinnosta tai opinnoista sekä oikeustulkkaustaidon ylläpitämisestä. Oikeustulkkierekisterin tarkoituksena on edistää muun muassa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista siten, että tulkkauksesta vastuussa olevat viranomaiset voivat varmistua tulkkauksen laadusta kun he käyttävät oikeustulkkierekisteriin merkittyä tulkkiä. Jotta rekisteriin merkityn tulkin henkilöllisyys on mahdollista todeta, tulisi rekisteriin merkitä nimen lisäksi myös henkilötunnus. Tiedot tulkin osoitteesta sekä tutkinnosta tai opinnoista joiden perusteella hänet on merkitty rekisteriin, ovat välttämättömiä oikeustulkkierekisteriin ylläpitämiseksi ja rekisterin käyttötarkoitusta ajatellen. Rekisteriin merkittäviä opintoja koskevat tiedot olisivat muun muassa se, missä kielissä henkilö on suorittanut rekisteriin merkitsemisen perusteena olevan tutkinnon ja missä kielissä tulkki on näin ollen saavuttanut rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevan pätevyyden. Oikeustulkkierekisteriin merkittyjen tietojen julkisuuteen ja käsittelyyn sovellettaisiin ehdotuksen mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia ja henkilötietolakia. Näin ollen esimerkiksi henkilötunnuksen käsittelyyn sovellettaisiin mitä siitä henkilötietolaisa säädetään.

Lakiehdotuksen 9 §:n 2 momentin mukaan oikeustulkkierekisteristä voitaisiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentista poiketen julkaista yleisen tietoverkon välityksellä rekisteriin merkityn tulkin nimestä ja siitä, missä kielissä hän on suorittanut rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevan tutkinnon tai opinnot. Rekisteriin merkityn tulkin pyynnöstä yleisen tietoverkon välityksellä voitaisiin julkaista myös tulkin toiminta-alue, sähköpostiosoite, puhelinnumero tai muu yhteystieto. Yleisessä tietoverkossa julkaistavat tiedot olisivat siten laissa yksilöidyt ja säännöksessä mainittujen yhteystietojen julkaiseminen mahdollista ainoastaan rekisteriin merkityn tulkin omasta pyynnöstä. Rekisteriin merkityllä tulkilla olisi oikeus kieltää häntä koskevien tietojen julkaiseminen. Tarkoituksena olisi luoda auktorisoitujen kääntäjien rekisteristä julkisessa tietoverkossa olevan kaltainen mahdollisuus hakea tulkkiä yksittäishakuina tulkin nimen, toiminta-alueen ja/ tai työkielen perusteella. Julkisessa tietoverkossa julkaistavien tietojen tarkoituksena olisi mahdollistaa tulkin rekisteriin merkitsemisen tarkistaminen sekä riittävän pätevän tulkin tavoittaminen myös silloin, kun rekisteristä vastaava viranomainen ja rekisterin käyttöoikeuden haltijana oleva virkahenkilö tai virkahenkilöt eivät olisi tavoitettavissa. Tietojen käyttäjäystävällinen saatavuus olisi tärkeää erityisesti sellaisissa tyypillisesti kiireellisissä viranomaisasioissa, kuten pakkokeinoasioiden käsittelyssä, jota koskevat määräajat edellyttävät tulkin hankkimista virka-ajan ulkopuolella ja lyhyellä varoitusajalla.

Lakiehdotuksen mukaan 8 §:n 2 momentissa säädettäisiin oikeustulkkierekisteriin merkittävien tietojen poistamisesta. Säännöksen mukaan oikeustulkkierekisteriin merkityt tiedot olisi poistettava ilman aiheutonta viivytystä jos merkitsemisen voimassa olo on päättynyt tai tulkki on poistettu oikeustulkkierekisteristä taikka jos oikeustulkkierekisterilautakunta olisi saanut tiedon oikeustulkkierekisteriin merkityn tulkin kuolemasta. Tieto tulkin poistamisesta oikeustulkkierekisteristä rikokseen syyllistymisen tai muun sopimattoman menettelyn perusteella olisi kui-

tenkin säilytettävä kolme vuotta rekisteristä poistamisesta lukien. Tiedon säilyttäminen tulkin poistamisesta rekisteristä rikoksen tai muun sopimattoman menettelyn perusteella olisi tarpeen, jotta rekisterin yhtenä tarkoituksena oleva tavoite turvata siihen merkittyjen tulkkien luotettavuus ei vaarantuisi. Mikäli edellä mainittua tietoa ei säilytettäisi säännöksessä mainittua aikaa, voisi tulkki tulla hakemuksesta merkityksi uudelleen rekisteriin välittömästi poistamisen jälkeen. Tulkkina toimiessa tehdyn rikoksen perusteella saatua tuomiota koskevat rekisteritiedot ja asiakirjat olisivat myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 28 kohdan perusteella salassa pidettävä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen ei vaaranna asianomaisen tulevaa toimeentuloa, yhteiskuntaan sopeutumista tai turvallisuutta, ja jos tiedon antamiseen on perusteltu syy. Edellä esitetyn perusteella on katsottava, että ehdotettava sääntely ei vaaranna perustuslain 10 §:ssä turvattua yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa.

Lakiehdotuksen mukaan oikeustulkkierekisteriin merkitsemisestä ja oikeustulkkierekisteristä poistamisesta päättäisi oikeustulkkierekisterilautakunta, joka myös valvoisi rekisteriin merkittyjen tulkkien toimintaa. Kyseessä olisi Opetushallituksen yhteydessä toimiva toimielin, joka koostuisi Opetushallituksen nimeämistä sivutoimisista jäsenistä, jotka eivät olisi virkasuhteessa Opetushallitukseen. Perustuslain 124 §:ssä kielletään merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältävien tehtävien antaminen muulle kuin viranomaiselle. Perustuslakivaliokunta on ratkaisukäytännössään katsonut, että viranomaisen yhteydessä toimiva toimielin, jonka asettamisesta ja kokoonpanosta, asioiden valmistelusta ja käsittelystä lautakunnasta, lautakunnan ratkaisuvallassa sekä lautakunnan henkilöstöstä on säädetty laissa yksityiskohtaisesti, on perustuslain 124 §:ssä tarkoitettu viranomainen eikä sääntelyä ollut tarpeen arvioida perustuslain hallinto-tehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle koskevan säännöksen näkökulmasta (PeVL 2/2013 vp). Koska oikeustulkkierekisterilautakunnasta säädettäisiin ehdotuksen mukaan perustuslain valtioneuvoston toimielimiä koskevan 119 §:n 2 momentin vaatimukset täyttävällä tavalla, ei ehdotukseen sisälly julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle.

Esityksessä ehdotetaan, että oikeustulkkierekisterilautakunnan päätöksestä olisi valitusoikeus hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saisi hakea muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntäisi valitusluvan. Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt valituslupajärjestelmää perustuslain 21 §:n vastaisena. Yhä useammassa asiaryhmässä on käytössä oikaisuvaatimusmenettely, jonka asemaa oikeussuojakeinona on vahvistettu muun muassa lisäämällä sitä koskevat yleissäännökset hallintolain 7 a lukuun. Oikaisuvaatimusmenettelyä voidaan perustuslakivaliokunnan mukaan pitää muutoksenhaun ensimmäisenä vaiheena, vaikka kysymys ei olekaan tuomioistuimessa tapahtuvasta lainkäytöstä, Perustuslakivaliokunta on todennut, että valituslupasääntelyllä on mahdollista vähentää asiaratkaisuun johtavia valituksia korkeimpaan hallinto-oikeuteen sellaisissa asiaryhmissä, joissa korkeinta hallinto-oikeutta edeltäviä muutoksenhakekeinoja voidaan useimmissa tapauksissa pitää oikeusturvan kannalta riittävinä. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että asian laatu tai merkittävyys eivät välttämättä edellytä kaikissa, esimerkiksi elinkeinoluvan peruuttamista koskevissa asiaryhmissä, pääsyä korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa (PeVL 55/2014 vp). Oikeustulkkierekisterilautakunnan päätökseen rekisteriin merkitsemisestä tai rekisteristä poistamisesta ei liittyisi sellaista puuttumista yksilön elinkeinonharjoittamiseen taikka sellaisia oikeudellisesti vaativia kysymyksiä, että hallinto-oikeuden muutoksenhaun johdosta antamaan päätökseen olisi hallituksen mielestä oltava mahdollista valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen ilman valituslupaa. Ehdotettu korkeimman hallinto-oikeuden velvollisuus tai mahdollisuus valitusluvan myöntämiseen laissa säädettyjen perusteiden täytyessä riittäisi turvaamaan oikeusturvan saatavuuden kyseisessä asiaryhmässä.

HE 39/2015 vp

Oikeustulkkierekisteriin merkitseminen ei olisi edellytyksenä oikeustulkkinä toimimiselle eikä rekisterillä näin ollen puututtaisi perustuslain 18 §:ssä turvattuun elinkeinonvapauteen. Rekisteriin merkitsemisellä voi kuitenkin olla etua tulkin elinkeinonharjoittamisessa kun hänellä on osoittaa viranomaisen vahvistus pätevydestään toimia oikeustulkkinä. Näin ollen rekisteriin merkitsemisellä voi olla tosiasiallista merkitystä elinkeinon harjoittamisessa, esimerkiksi sellaisten kielten osalta, joissa on runsaasti myös ei rekisteriin merkittyjä tulkkeja. Ehdotuksen mukaan tulkki voitaisiin poistaa rekisteristä, jos hänet olisi tuomioistuimen tuomiolla todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkina toimiessaan tai jos hän olisi muutoin toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkinä. Perusteet, joilla tulkki voitaisiin poistaa rekisteristä, ovat hallituksen käsityksen mukaan sillä tavoin olennaisia oikeustulkin ammattitaidon ja luotettavuuden kannalta, että sääntelyä voidaan pitää perusteltuna kun otetaan huomioon oikeustulkin rooli oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisessa.

Edellä esitetyn perusteella katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa sääntämijärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

oikeustulkkirekisteristä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Oikeustulkkirekisteri

Opetushallitus ylläpitää oikeustulkkirekisteriä, jonka tarkoituksena on edistää oikeudellisissa asioissa riittävän pätevien tulkkiensa saatavuutta.

2 §

Oikeustulkkirekisterilautakunta

Oikeustulkkirekisteriin merkitsemisestä ja oikeustulkkirekisteristä poistamisesta päättää Opetushallituksen yhteydessä toimiva oikeustulkkirekisterilautakunta, jonka Opetushallitus asettaa enintään viideksi vuodeksi kerrallaan.

Oikeustulkkirekisterilautakunta valvoo oikeustulkkirekisteriin merkittyjen tulkkiensa toimintaa.

Opetushallitus päättää oikeustulkkirekisterilautakunnan jäsenten palkkiot ja vastaa oikeustulkkirekisterilautakunnan hallintoasioista.

Oikeustulkkirekisterilautakunnan tehtävistä voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 §

Oikeustulkkirekisterilautakunnan kokoonpano

Oikeustulkkirekisterilautakuntaan nimetään puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä vähintään neljä muuta jäsentä, joille kullekin nimetään henkilökohtainen varajäsen. Varajäsenen sovelletaan mitä tässä laissa säädetään jäsenestä.

Lautakunnan jäsenistä vähintään yhden tulee edustaa tulkin ammatissa toimivia ja vähintään yhden oikeustulkkauspalvelujen käyttäjiä. Vähintään yhden oikeustulkkirekisterilautakunnan jäsenen tulee olla suorittanut muu oikeustieteen ylempi korkeakoulututkinto kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinto. Lisäksi vähintään yhdellä jäsenellä tulee olla korkeakoulujen tulkkaus- ja käännsalan opetuksen asiantuntemusta ja yhdellä jäsenellä muun tulkkaus- ja käännsalan opetuksen asiantuntemusta.

Lautakunnan jäsenen tehtävästä eronneen jäsenen tilalle nimetään uusi jäsen lautakunnan jäljellä olevaksi toimikaudeksi.

4 §

Päätöksenteko oikeustulkikirekisterilautakunnassa

Oikeustulkikirekisterilautakunta on päätösvaltainen, kun puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja ja vähintään kaksi muuta jäsentä ovat läsnä.

Päätöksenteosta ja asioiden käsittelystä lautakunnassa voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Oikeustulkikirekisteriin merkitsemisen edellytykset

Oikeustulkikirekisterilautakunta merkitsee oikeustulkikirekisteriin hakemuksesta tulkin:

1) joka on täysi-ikäinen ja jonka toimintakelpoisuutta ei ole rajoitettu;

2) joka on suorittanut:

a) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) nojalla säädetyn tutkintorakenteen mukaisen oikeustulkin erikoisammattitutkinnon; tai

b) tulkin tehtävään soveltuvan korkeakoulututkinnon ja vähintään 35 opintopisteen tai sitä vastaavan laajuiset oikeustulkkauksen opinnot;

3) joka on antanut oikeustulkikirekisterilautakunnalle kirjallisen vakuutuksen ja jota ei hakemista edeltävän kolmen vuoden aikana ole poistettu oikeustulkikirekisteristä 7 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan perusteella.

Jos 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu tutkinto tai opinnot on suoritettu aikaisemmin kuin viisi vuotta ennen oikeustulkikirekisteriin merkitsemistä koskevan hakemuksen vireille tuloa, on rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä, että hakija osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkaustaitoaan.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin siitä, miten oikeustulkkaustaidon ylläpitäminen voidaan osoittaa. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin 1 momentin 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetuista soveltuvista korkeakoulututkinnoista ja oikeustulkkauksen opinnoista sekä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettun vakuutuksen sisällöstä.

6 §

Oikeustulkikirekisteriin merkitsemisen voimassaolo

Edellä 5 §:ssä säädetty edellytykset täyttävä tulkki merkitään oikeustulkikirekisteriin viiden vuoden määräajaksi kerrallaan. Oikeustulkikirekisterilautakunta antaa tulkille todistuksen rekisteriin merkitsemisestä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin tulkille annettavan todistuksen sisällöstä.

Oikeustulkikirekisteriin merkitseminen voidaan 1 momentissa tarkoitettun määräajan jälkeen hakemuksesta uusina, jos 5 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset edelleen täyttyvät ja tulkki osoittaa ylläpitäneensä oikeustulkkaustaitoaan hakemista edeltäneiden viiden vuoden aikana. Oikeustulkikirekisteriin merkitsemisen uusimista voi hakea aikaisintaan kuusi kuukautta ennen 1 momentissa tarkoitettun määräajan päättymistä.

7 §

Oikeustulkikirekisteristä poistaminen

Oikeustulkikirekisterilautakunnan on poistettava tulkki oikeustulkikirekisteristä, jos tulkki:

1) pyytää sitä kirjallisesti;

- 2) ei täytä 5 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä;
 - 3) on tuomioistuimen tuomiolla todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimiessaan;
 - 4) on muutoin tulkkinä toimiessaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan oikeustulkkinä.
- Edellä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu asia tulee lautakunnan ratkaistavaksi tuomioistuimen 11 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella. Edellä 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu asia tulee lautakunnan ratkaistavaksi tulkkiä koskevan kirjallisen kantelun tai viranomaisen ilmoituksen perusteella.

8 §

Oikeustulkkierekisteriin merkittävät tiedot

Oikeustulkkierekisteriin merkitään tulkin nimi, henkilötunnus ja osoite sekä tiedot rekisteriin merkitsemisen edellytyksenä olevasta 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta tutkinnosta tai opinnoista sekä oikeustulkkaustaidon ylläpitämisestä. Osoitetietojen lisäksi oikeustulkkierekisteriin voidaan tulkin pyynnöstä merkitä sähköpostiosoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto.

Oikeustulkkierekisteriin merkityn tulkin on viipymättä ilmoitettava oikeustulkkierekisterilautakunnalle rekisteriin merkittyjen tietojensa muuttumisesta.

Oikeustulkkierekisteriin merkityt tiedot on poistettava ilman aiheutonta viivytystä jos merkitsemisen voimassa olo on päättynyt, tulkki on poistettu rekisteristä tai oikeustulkkierekisterilautakunta on saanut tiedon rekisteriin merkityn tulkin kuolemasta. Tieto tulkin poistamisesta rekisteristä 7 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan perusteella on kuitenkin säilytettävä kolme vuotta rekisteristä poistamisesta.

9 §

Oikeustulkkierekisterin tietojen käsitleminen

Oikeustulkkierekisteriin merkittyjen tietojen julkisuudesta ja käsittelystä säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999).

Sen lisäksi, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentissa säädetään, oikeustulkkierekisteristä voidaan yleisen tietoverkon välityksellä julkaista tiedot rekisteriin merkityn tulkin nimestä ja siitä, missä kielissä hän on suorittanut 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun tutkinnon tai opinnot. Rekisteriin merkityn tulkin pyynnöstä yleisen tietoverkon välityksellä voidaan julkaista myös tulkin toiminta-alue, sähköpostiosoite, puhelinnumero ja muu yhteystieto. Rekisteriin merkityillä tulkilla on oikeus kieltää häntä koskevien tietojen julkaiseminen.

Yleisen tietoverkon välityksellä voidaan julkaista 2 momentissa tarkoitetut tiedot tiettyä toiminta-aluetta, tulkkauskieltä tai tulkin nimeä koskevan yksittäishaun tuloksena saatuna listauksena.

10 §

Maksut

Oikeustulkkierekisterilautakunta perii hakijalta maksun 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:n 2 momentissa tarkoitetun hakemuksen käsitlemisestä. Maksusta säädetään valtion maksuperuste-laissa (150/1992) ja sen nojalla.

HE 39/2015 vp

11 §

Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus

Tuomioistuimen on ilmoitettava oikeustulkkierekisterilautakunnalle ratkaisustaan, jolla rekisteriin merkitty tulkki on todettu syyllistyneen rikokseen, jonka hän on tehnyt tulkkinä toimiesaan.

12 §

Muutoksenhaku

Oikeustulkkierekisterilautakunnan päätökseen, joka koskee oikeustulkkierekisteriin merkitsemistä, oikeustulkkierekisteriin merkitsemisen uusimista tai oikeustulkkierekisteristä poistamista, saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

13 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20_____
Helsingissä 28 päivänä syyskuuta 2015

Pääministerin sijainen, ulkoasiainministeri

Timo Soini

Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasonen